

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

KLEMEN KERŠMANC

**VARNOSTNA KULTURA PRI MLADIH V SLOVENIJI
(RAZISKAVE MED SREDNJEŠOLSKO MLADINO)**

DIPOMSKO DELO

LJUBLJANA, 2006

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

KLEMEN KERŠMANC

MENTOR: DOC. DR. VINKO VEGIČ

**VARNOSTNA KULTURA PRI MLADIH V SLOVENIJI
(RAZISKAVE MED SREDNJEŠOLSKO MLADINO)**

DIPOMSKO DELO

LJUBLJANA, 2006

KAZALO VSEBINE

UVOD	6
1. CILJI IN NAMEN NALOGE	9
2. HIPOTETIČNA IZHODIŠČA	9
3. UPORABLJENE METODE	10
4. TEORETIČNA IZHODIŠČA NALOGE	11
4.1. (OBRAMBNO)VARNOSTNA KULTURA	11
4.1.1. Politična kultura kot element kulture	11
4.1.1.1. Kultura	11
4.1.1.2. Politična kultura	12
4.1.1.3. Agenti politične socializacije	13
4.1.1.4. Latentni in neposredni politični socializatorji	14
4.1.2. Pojem Obrambnovarnostne kulture	15
4.1.3. Struktura koncepta obrambnovarnostne kulture	16
4.1.4. Razhajanja med pričakovano in dejansko obrambnovarnostno kulturo	18
4.1.5. Pomen informiranosti državljanov o obrambnovarnostnih zadevah	20
4.1.6. Obrambnovarnostno vedenje ljudi	21
4.1.7. Vloga šole pri informiranju mladih glede obrambnih vsebin v Sloveniji	22
4.1.8. Socializacijska vloga vojske	26
4.2. NACIONALNOVARNOSTNI SISTEM REPUBLIKE SLOVENIJE	26
4.3. SODOBNO VARNOSTNO OKOLJE	29
4.3.1. Varnost	29
4.3.2. Varnostna tveganja in grožnje v sodobnem svetu	30
4.3.3. Viri ogrožanja slovenske nacionalne varnosti v sodobnem varnostnem okolju	33

4.4. VOJAŠKA OBVEZNOST IN UGOVOR VESTI VOJAŠKI SLUŽBI	34
4.4.1. Vojaška obveznost	35
4.4.2. Vzroki za prehod na poklicno popolnjevanje oboroženih sil v Sloveniji	35
4.4.3. Ugovor vesti vojaški službi	36
4.4.3.1. Razvoj ugovora vesti	37
4.5.. STRATIFICIRANOST MLADIH IN NJIHOV VREDNOTNI SISTEM	38
4.5.1. Vrednote	40
4.5.1.1. Od tradicionalnih k postmaterialističnim vrednotam	41
4.5.1.2. Spremembe sodobnih družb v smeri postmaterializma in individualizma	41
5. EMPIRIČNI DEL	46
5.1. Kakšen je odnos mladih do nacionalnovarnostnega sistema RS?	46
5.2. Kako dobro so mladi seznanjeni z vprašanji, ki se tičejo države, vojske, obrambe in varnosti?	48
5.3. Vrednotni sistem današnje mladine	52
5.4. Obrambnovarnostno vedenje mladih	58
5.5. Povezava med vrednotnim sistemom mladih in njihovim odnosom do političnega in nacionalnovarnostnega sistema	61
5.5.1. Seznanjenost mladih s političnim sistemom RS in njihova vrednotna usmerjenost	63
5.5.2. Seznanjenost mladih s sistemom nacionalne varnosti RS in njihova vrednotna usmerjenost	64
5.5.3. Zanimanje mladih za informacije o nacionalnovarnostnem sistemu in in njihova vrednotna usmerjenost	65
5.5.4. Učni uspeh in zanimanje mladih za informacije o vojski in nacionalni varnosti	67
5.5.5. Povezanost učnega uspeha mladih z njihovo vrednotno usmerjenostjo	68
6. UGOTOVITVE IN ZAKLJUČEK	70
7. LITERATURA	75

KAZALO RAZPREDELNIC IN GRAFIČNIH PRIKAZOV

1. RAZPREDELNICE:

Razpredelnica 4.1	<i>Grožnje slovenski varnosti.</i>	33
Razpredelnica 4.2	<i>Periodizacija širitve koncepta ugovora vesti.</i>	38
Razpredelnica 4.3	<i>Razlike v sistemih vrednot vojaške organizacije in razvitih industrijskih družb.</i>	44
Razpredelnica 4.4	<i>Moderno-postmodernemu konceptu primerljive dihotomije.</i>	45
Razpredelnica 5.1	<i>Kje in kako pogosto se pogovarjate o varnostno-obrambnih vprašanjih in vojski?</i>	47
Razpredelnica 5.2	<i>Koliko vas zanimajo informacije o vojski in nacionalni varnosti?</i>	47
Razpredelnica 5.3	<i>V kolikšni meri ste seznanjeni z vsem, kar se tiče države in vojske, obrambe in varnosti?</i>	49
Razpredelnica 5.4	<i>Najpomembnejši, drugi najpomembnejši in najmanj pomemben cilj v Sloveniji.</i>	53
Razpredelnica 5.5	<i>Dejavniki ogrožanja varnosti Slovenije.</i>	55
Razpredelnica 5.6	<i>Kako bi opredelili družbeni položaj svoje družine?</i>	56
Razpredelnica 5.7	<i>Kaj za vas pomeni služenje vojaškega roka?</i>	58
Razpredelnica 5.8	<i>Za katero vrsto služenja bi se vi osebno odločili?</i>	58
Razpredelnica 5.9	<i>Ali vi osebno podpirate, ali ne podpirate možnost opravljanja vojaškega poklica za ženske v Slovenski vojski?</i>	59
Razpredelnica 5.10	<i>Predstavljajte si, da ste zaposleni v Slovenski vojski. Ali bi v vojaški službi sodelovali z vojakinjami, podčastnicami in častnicami?</i>	60
Razpredelnica 5.11	<i>Ali bi imeli pomisleke, če bi vam poveljevala podčastnica oziroma častnica?</i>	60
Razpredelnica 5.12	<i>Ali bi v vojaški službi sodelovali z vojaki/-njami, podčastniki/-cami in častniki/-cami, za katere ste prepričani, da so istospolno usmerjeni (homoseksualci/-ke)?</i>	60
Razpredelnica 5.13	<i>Povezanost med seznanjenostjo mladih s političnim sistemom RS in njihovo vrednotno usmerjenostjo (v primeru za njih najpomembnejših vrednot).</i>	63

Razpredelnica 5.14	<i>Povezanost med seznanjenostjo mladih s sistemom nacionalne varnosti RS in njihovo vrednotno usmerjenostjo(v primeru za njih najpomembnejših vrednot).</i>	65
Razpredelnica 5.15	<i>Povezanost med zanimanjem mladih za informacije o vojski in nacionalni varnosti in njihovo vrednotno usmerjenostjo(v primeru za njih najpomembnejših vrednot).</i>	67
Razpredelnica 5.16	<i>Povezanost med učinkim uspehom in zanimanjem mladih za informacije o vojski in nacionalni varnosti.</i>	68
Razpredelnica 5.17	<i>Povezanost med učinkim uspehom mladih in njihovo vrednotno usmerjenostjo (primer za njih najpomembnejše vrednote).</i>	69

2. GRAFIČNI PRIKAZI:

Grafični prikaz 4.1	<i>V kolikšni meri ste seznanjeni z vsem, kar zadeva vojsko in nacionalno obrambo?</i>	24
Grafični prikaz 4.2	<i>Koliko vas zanimajo informacije o vojski in nacionalni varnosti?</i>	25
Grafični prikaz 4.3	<i>Vas je že dosegla kakšna informacija o možnostih zaposlitve v vojski?</i>	25
Grafični prikaz 4.4	<i>Prvine nacionalnovarnostnega sistema sodobne družbe.</i>	28
Grafični prikaz 4.5	<i>Kategorizacija varnostno zanimivih pojavov/procesov v odvisnosti od verjetnosti in potencialne intenzivnosti stika s subjektom.</i>	32
Grafični prikaz 4.6	<i>Odnos različnih subjektov do istega varnostno zanimivega pojava/procesa.</i>	32

UVOD

Obrambnovarnostna kultura je kategorija, ki je zelo kompleksna in je zato težko ocenjevati njeno raven v določeni družbi ali družbeni skupini. Najlažje jo identificiramo s pomočjo nekaterih indikatorjev kot so prevladujoče vrednote družbe, raven politične kulture, odnos državljanov do nacionalnovarnostnega sistema, obrambnovarnostno vedenje ljudi, njihovo zanimanje za politične in varnostne zadeve ter sodelovanje na tem področju, ipd. Ti indikatorji bodo v pomoč tudi meni pri ugotavljanju ravni varnostne kulture pri mladih v Sloveniji.

Vprašanje varnostne kulture pri mladih je z vidika nacionalnovarnostnega sistema države zelo pomembno, saj vpliva na organizacijo obrambnega sistema in načrtovanje vseh dejavnosti, ki vključujejo vojaško obrambo, obrambno politiko, civilno obrambo ter sistem zaščite in reševanja. Vloga mladih je pri tem zelo pomembna, saj bodo prav oni v prihodnosti nosilci obrambe države in vseh dejavnosti, ki so z njo povezane. Prav zato sem se tudi odločil, da v svojem diplomskem delu poizkušam ugotoviti, kako mladi v Sloveniji vrednotijo pomen obrambnovarnostnih vprašanj in kakšen je njihov odnos do nacionalnovarnostnega sistema, skratka, kakšna je raven njihove varnostne kulture.

Obdobje zadnjih dveh desetletij so zaznamovali številni zelo pomembni dogodki, ki so posredno ali neposredno vplivali na varnost v mednarodni skupnosti na eni strani in na nacionalno varnostjo posameznih držav na drugi strani. S propadom socialističnih sistemov Vzhodne Evrope (padcem Berlinskega zidu in združitvijo obeh Nemčiji, razpadom Sovjetske Zveze, SFRJ in Češkoslovaške) so se končale tudi napetosti med obema Blokoma, ki sta se oblikovala v obdobju Hladne vojne. Glavna grožnja svetovni varnosti ni več možnost atomske vojne med blokoma, temveč lokalni spopadi nižjega obsega in intenzitete (krizna žarišča na Balkanu, Bližnjem Vzhodu, v bivših republikah SZ), terorizem, naravne nesreče in okoljski problemi (npr. onesnaženje pitne vode in zraka, ozonska luknja, globalno segrevanje).

Pomembne spremembe so se zgodile tudi v vrednotnih sistemih ljudi in družbenih skupin. V današnjem času prevladujejo tako imenovane postmaterialistične vrednote, to so: kakovost življenja, samorealizacija, emancipacija, hedonizem, ekološka zavest,... Vse te spremembe so tudi vplivale na spremembe glede zaznavanja virov ogrožanja. Mladi so v zadnjih letih nabora vse bolj nasprotovali služenju vojaškega roka, kar se je odražalo v vse večjem deležu tistih, ki so uveljavljali pravico do ugovora vesti. To je vzpodbudilo številne

države, tudi Slovenijo, da odpravi splošno vojaško obveznost in postopoma preide na poklicno popolnjevanje oboroženih sil.

Proces prehoda iz naborniškega popolnjevanje na poklicno je v Sloveniji izzval številne polemike glede tega, kako hitro naj bi se uveljavil nov sistem. Sprva je bilo načrtovano postopno prehajanje na poklicni sistem do leta 2010, nato pa sta vlada in Obrambno ministrstvo Republike Slovenije pod pritiskom javnosti in opozicije malce pohitela in odpravila naborniško popolnjevanje že v letu 2004. Slovenska vojska se je nato soočala s problemom premajhnega števila ustreznih kandidatov za vojaški poklic. Težave so se pojavljale tudi pri popolnjevanju prostih mest v prostovoljni rezervi.

Največja težava s katero se srečamo pri preučevanju mladih kot družbene skupine je njena heterogenost. Mladi se namreč interesno, kulturno, vrednotno med seboj zelo razlikujejo, kar predstavlja velik problem pri interpretaciji dobljenih rezultatov in posploševanju iz nekega dela skupine na celo skupino.

Vse spremembe v mednarodnem varnostnem prostoru močno vplivajo tudi na mladino in njihovo razumevanje problemov, ki so povezani z nacionalnovarnostnimi področjem. Pomembno vlogo pri tem imajo tudi agenti socializacije. Najpomembnejši med njimi so predvsem družina, šola, vrstnike skupine, množični mediji ... in pa tudi vojska. Z uvedbo poklicne vojske se je sicer ta njena vloga močno zmanjšala, saj se je s tem prekinil najpomembnejši kanal, po katerem je vojska ohranjala stik s civilno družbo. Edini način predstavlja komunikacija preko medijev in oglasov, ki vabijo mlade v vojaško službo.

Pogosto mladi enačijo oborožene sile neke države z njenim celotnim nacionalnovarnostnim sistemom. Do tega prihaja zaradi tega, ker mladi niso v zadostni meri poučeni o ostalih sestavinah tega sistema (civilna obramba, zaščita in reševanje) in njihovih nalogah ter pristojnostih (zaradi nepoučenosti na primer menijo, da je vojska edina zadolžena za odpravljanje posledic naravnih nesreč in podobno). Glavna naloga v prihodnje bi tako morala biti, da država poskrbi za ustrezno in bolj uravnoteženo predstavitev svojega nacionalnovarnostnega sistema.

Iz pogovorov z mladimi je sicer opaziti relativno veliko zanimanje za to področje, vendar pa se pojavlja problem premajhne količine informacij. S prehodom na poklicno popolnjevanje oboroženih sil pa se pojavlja problem še večje izolacije vojske in s tem manjšega pretoka povratnih informacij v družbo, ki ga je v preteklosti predstavljal naborniški sistem.

Na podlagi teh ugotovitev sem oblikoval glavno hipotezo in dve izpeljani hipotezi, ki jih bom v svojem diplomskem delu preverjal in jih na koncu potrdil, oziroma ovrgel. Pri

dokazovanju hipotez si bom pomagal z raziskavami, ki jih je opravil Obramboslovni raziskovalni center v letih 1997, 2000 in 2003. Raziskava ima naslov: »Stališča slovenske mladine do vojaškega poklica«. Izmed vseh indikatorjev v raziskavi bom izbral tiste, ki se nanašajo na področje, ki ga raziskujem. Kljub temu, da je raziskava osredotočena na stališča mladih do vojske (vojaškega poklica), bom poizkušal iz dobljeni rezultatov ugotoviti raven varnostne kulture, ki pa vključuje celoten obrambni sistem in ne samo vojske.

1. CILJ IN NAMEN NALOGE

Cilj mojega diplomskega dela je ugotoviti, kakšne so značilnosti nacionalnovarnostne kulture pri mladih v Sloveniji. Pri tem se bom osredotočil na vrednote, ki pri njih prevladujejo in poizkušal ugotoviti, kako so le te povezane z odnosom do nacionalnovarnostnega sistema.

Indikatorji, ki jih bom uporabil za potrditev oziroma ovržbo hipotez, se nanašajo na njihov odnos do nacionalnovarnostnega sistema, odnos do varnostnih vprašanj (poudarjanje vojaških ali nevojaških virov ogrožanja) ipd.

Namen naloge je analizirati zgoraj omenjene podatke o varnostni kulturi mladih v Sloveniji. Ti podatki so zelo pomembni, saj na njihovi podlagi država lahko načrtuje svoje obrambne in varnostne politike. Predvsem so ti podatki pomembni pri organizaciji popolnjenja oboroženih sil, saj je iz teh podatkov možno razbrati odnos do oboroženih sil in pripravljenost za delo v tej organizaciji. S prehodom na poklicno popolnjenje se je njihov pomen še povečal.

2. HIPOTETIČNA IZHODIŠČA

HIPOTEZE

V svojem diplomskem delu bom preverjal eno glavno in dve pomožni, izpeljani hipotezi:

Glavna hipoteza:

- *Zaradi sprememb v vrednotnem sistemu mladih se spreminja tudi njihov odnos do nacionalnovarnostnih vprašanj.*

Pomožni hipotezi:

- *Pri mladih so vedno bolj v ospredju postmaterialistične vrednote.*
- *Ta sprememba se odraža tudi pri odnosu do nacionalnovarnostnega sistema.*

Glavna hipoteza je odraz trenutnih svetovnih trendov, saj vse več mladih v svojem življenju opušča tradicionalne vrednote kot so patriotizem, pripravljenost služiti domovini, enakopravnost, svoboda, ipd. Vse bolj se identificirajo s tako imenovanimi

postmaterialističnimi vrednotami, ki so se oblikovale na podlagi raznih civilnih združenj: mirovniških gibanj, gibanj za enakopravnost žensk, gibanj za enanokpravnost spolno drugače usmerjenih, protijedrskih gibanj, ekoloških gibanj, itd. Te spremembe vrednotnega sistema se zrcalijo tudi v odnosu mladih do vprašanj nacionalne varnosti in nacionalnovarnostnega sistema.

Pomožni hipotezi sta izpeljani iz glavne in jo podrobneje razčlenjujeta. S prvo bom poizkušal potrditi, da se vrednotni sistem pri mladih v današnjem času spreminja in se vedno bolj nagiba v smer postmaterializma, z drugo pa, da se to odraža v odnosu mladih do nacionalnovarnostnega sistema.

3. UPORABLJENE METODE

Za pridobitev empiričnih podatkov o ravni varnostne kulture pri mladih v Sloveniji bom uporabil anketo z naslovom: »Stališča slovenske mladine do vojaškega poklica«. Anketo je pripravil in izvedel Obramboslovni raziskovalni center Inštituta za družbene vede na Fakulteti za družbene vede. Raziskava je potekala maja 2003. Za pridobitev potrebnih podatkov bom uporabil nekaj indikatorje, ki kažejo na to, katere so prevladujoče vrednote pri mladih in indikatorje, ki kažejo na to, kakšen je njihov odnos do nacionalnovarnostnih vprašanj ter obrambnovarnostnega sistema Republike Slovenije.

Anketa je zajela populacijo dijakov 3. letnika srednjih šol po vsej Sloveniji. Vzorec je obsegal populacijo 1468 anketirancev.

Za analizo spremenljivk iz te raziskave sem uporabil računalniški program SPSS, natančneje podprograme frequencies in crosstabs. Spremenljivke, ki niso zadovoljevale kriterijev, ki jih je zahtevala analiza, sem rekodiral s pomočjo podprograma transform – recode.

Menim, da točnost in reprezentativnost podatkov nista vprašljivi, saj je vzorec zajel srednje šole po vsej Sloveniji in sicer gimnazije, srednje šole in poklicne šole. Pri anketah, ki jih izvajamo med večjimi skupinami sicer vedno obstaja problem resnosti pristopa k izpolnjevanju vprašalnikov in problem skupinskega reševanja ter prepisovanja odgovorov.

Ostale podatke sem pridobil z analizo primarnih virov (Zakon o obrambi, Resolucija o strategiji nacionalne varnosti Republike Slovenije...) in sekundarnih virov, z primerjalno analizo in analizo vsebine. V ta namen sem preštudiral znanstvena dela s področja obrambe in

varnosti, popolnjevanja oboroženih sil, političnega in varnostnega sistema; dela s področja obrambne in varnostne kulture; dela, ki opisujejo prehod sodobnih družb od modernizma k postmodernizmu; dela s področja sociologije mladine itd.

4. TEORETIČNA IZHODIŠČA NALOGE

4.1. (OBRAMBNO) VARNOSTNA KULTURA

Varnostna kultura ljudi (družbe) in vrednote, ki prevladujejo v določeni družbi sta zelo tesno povezani področji. Vrednote so hkrati značilnosti ljudi in gibal, ki usmerja njihovo delovanje in obnašanje. Zato je zelo pomembno, da spremljamo kako se vrednote v posamezni družbi spreminjajo, saj na podlagi teh sprememb lahko ocenimo tudi to, kakšen odnos ima ta družba do vprašanj povezanih z varnostjo. Zlasti je pomembno, da spremljamo kakšen odnos imajo do pomembnejših družbenih tem mladi. To velja tudi za teme povezane z nacionalnovarnostnim sistemom, v mojem primeru varnostno kulturo. Če ugotovimo katere vrednote prevladajo v neki družbi, potem lahko na podlagi tega sklepamo kakšen je njen odnos do nacionalnovarnostnih vprašanj. Na podlagi prevladujočih vrednot, ki jih bom ugotovil iz raziskave bom tudi sam lahko sklepal kakšna je varnostna kultura mladih v Sloveniji.

4.1.1. Politična kultura kot element kulture

Kultura družbe je zelo tesno povezana z vrednotami družbe in od njih tudi močno odvisna. Ker je politična kultura eden izmed njenih elementov, je prav tako odvisna od vrednot in sprememb v vrednotnih sistemih določenih družb. Politična kultura je širok pojem, ki med drugim vsebuje tudi pojem (obrambno)varnostne kulture, ki ga bom predstavil v naslednjem poglavju. Za lažje razumevanje si pogledjmo nekaj definicij raznih avtorjev.

4.1.1.1. Kultura

Preden se začnem ukvarjati s pojmom politične kulture si pogledjmo še pojem kulture kot take. Kultura ima več pomenov. Lahko jo razumemo kot produkt človekovega

intelektualnega delovanja umetnost) ali pa kot skupek vrednot, norm, pravil, načel, ki so značilne za neko družbo. Slovar slovenskega knjižnega jezika (SSKJ) jo opredeljuje kot »skupek dosežkov, vrednot človeške družbe kot rezultat človekovega delovanja, ustvarjanja; ... dejavnost, ki obsega področje človekovega umskega, zlasti umetniškega delovanja, ustvarjanja; ... *navadno s prilastkom* lastnost človeka glede na obvladovanje, uporabljanje splošno veljavnih načel, norm, pravil pri vedenju, ravnanju« (SSKJ, 1994: 465, 466).

Kultura je celota materialnih in nematerialnih stvaritev človeške družbe (od tehnologije do znanosti, ideologije, religije); ... gojenost, oplemenitenost, izpopolnjenost, zlasti človeških nravi, življenjskega načina in človekovega okolja (Leksikon Cankarjeve založbe, 1976: 506).

Gramsci pravi, da je kultura dosežena stopnja razvoja človeške družbe: »Moramo se odvaditi in nehati pojmovati kulturo kot enciklopedično znanje, ki človeka vidi zgolj kot posodo, ki jo je treba napolniti in naložiti z empiričnimi podatki ... kultura je čisto nekaj drugega. Je organizacija, je red lastnega notranjega jaza, je polastitev lastne osebnosti, je osvojitve višjega zavedanja, zaradi katerega človek dojame svojo zgodovinsko veljavo, svojo vlogo v življenju, svoje pravice in dolžnosti« (v Jelušič, 1988: 6).

Iz gornjih definicij je razvidno, da je kultura zelo kompleksen pojem, ki ima tudi kar nekaj različnih pomenov. Lahko jo razumemo kot dejavnost posameznikov ali družbe na družbenokulturnem področju, ali pa kot skupek vrednot, načel, vzorcev obnašanja, ki prevladujejo pri neki družbeni skupini.

4.1.1.2. Politična kultura

Prav tako kompleksen pojem je pojem politične kulture. Stane Južnič pravi takole: »Če politično kulturo razumemo široko in vseobsegajoče, jo lahko opredelimo za celoten program političnega vedenja pa tudi vsega, kar to vedenj spodbuja, naravnava in uravnava, oblikuje in kanalizira. Torej ne gre le za zunanjo manifestacijo oziroma konkretno vedenje ampak tudi (in morda celo predvsem) za globlje motive, vzroke in vire tega vedenja« (v Jelušič, 1988: 12).

Na drugi strani pa Jovan Đorđević trdi, »da je politična kultura heterogen pojem, to je kompleks, ki zajema teorije, prakse, mite, reference, dogodke ali točke, v katerih se artikulirajo vladajoče predstave o družbenih spremembah in še posebej o odnosu države in družbe. Politična kultura je po njegovem družbeni odnos in družbeno dejstvo in kot takšna

torej zgodovinski pojav, ki se spreminja in razvija z družbenimi preobrazbami« (v Jelušič, 1988: 12).

Walter Rosenbaum na politično kulturo gleda z dveh različnih zornih kotov. Po njegovem mnenju je mogoče politično kulturo definirati na dva načina, z vidika posameznika so to vse pomembne poti, po katerih je osebno orientiran ki bistvenim elementom v političnem sistemu; z vidika sistema pa je to kolektivna usmeritev ljudi k temeljnim elementom v njihovem političnem sistemu (v Jelušič, 1988: 21).

Če povzamem bistvo vseh definicij lahko ugotovim, da je politična kultura zelo kompleksen družbeni pojav, ki se spreminja ob prelomnih trenutkih in odseva politično vedenje ter vzroke in motive za to vedenje. Pri zadnji definiciji se bom osredotočil predvsem na politično kulturo iz vidika posameznika, saj le-ta močno vpliva tudi na njegovo (obrambno) varnostno kulturo.

4.1.1.3. Agenti politične socializacije

Zelo pomembno vlogo pri oblikovanju vrednotnega sistema mladih imajo najrazličnejši vplivi, ki prihajajo s strani družbe, družine, izobraževalnih ustanov in ostalega sveta, ki obdaja mlade. Te vplive imenujemo socializacijski agenti. Za našo razpravo so predvsem pomembni vplivi, ki se nanašajo na oblikovanje posameznikove politične zavesti. Imenujemo jih *agenti politične socializacije*. Agenti politične socializacije so mesta, kjer se vzdržujejo, zbirajo in razvijajo ter prenašajo z generacije na generacijo osnovne norme politične kulture. Vzdrževanje ključnih političnih vrednot, nazorov, norm obnašanja in simbolov pripomore k politični koheziji in družbenemu pristanku, krepí politično moč in utrjuje osnovne formule legitimnosti politične ureditve (Jelušič, 1988: 268).

Zelo pomembno vlogo imajo pri tem predvsem družina, šola in mediji. Starši preko svojih vzorcev obnašanja v veliki meri vplivajo na razvoj otrokove politične kulture in njegov odnos do političnega dogajanja.

Podobnega mnenja je tudi Podunavac, ko pravi: »Družina kot ključni socializator je pomembna zato, ker vsebuje visoko stopnjo emocionalnih, strukturiranih in personaliziranih odnosov. V obdobju zgodnje politične socializacije, ki naj bi bila najbolj važna, ima celo monopol v prenašanju norm politične kulture« (v Jelušič, 1988: 272).

O pomenu šole kot političnega socializatorja Jelušičeva meni naslednje: »Toda šola ni samo najbolj pomemben socializator, je tudi najbolj zmonopoliziran agent politične socializacije, posebej v ureditvah, kjer so dovoljene samo državne šole.

Pomanjkljivost šole pa tudi je, da lažje in zato pogosteje producira kognitivne politične usmeritve, ne more pa zanesljivo razvijati čustvenih in vrednostnih. Le-te se oblikujejo v sredinah, na katere šola ne more direktno vplivati, namreč v družini, v prijateljskih skupinah, ob velikih dogodkih v zgodovini, ob karizmatičnih voditeljih« (Jelušič, 1988: 271).

Šola in družina se tako na področju politične socializacije dopolnjujeta in skupaj tvorita celoto. Medtem, ko šola poskrbi za, recimo temu, institucionalno socializacijo (pouči o ključnih političnih akterjih, političnem sistemu...), pa je družina zadolžena za tisti del, ki zajema bolj emocionalno komponento politične socializacije (odnos do različnih političnih opcij, do ključnih političnih vprašanj, do delovanja različnih delov političnega sistema...).

4.1.1.4 Latentni in neposredni politični socializatorji

Politični socializatorji se glede na neposrednost njihovega delovanja delijo na neposredne in latentne.

Vpliv nekaterih socializatorjev na formiranje politične kulture je samo latenten, to pomeni, da se s prenašanjem splošnih družbenih norm posredno oblikujejo predispozicije za politične norme obnašanja. Nekateri socializatorji pa delujejo neposredno na politično kulturo z oblikovanjem političnega spomina. Tako npr. družina skupine vrstnikov, izkušnje na delovnem mestu, profesionalne, strokovne organizacije, družbene organizacije in društva niso posebej organizirane kot dejavniki ustvarjanja in prenašanja politične kulture, pa vendar se ravno tu učijo osnovne družbene norme obnašanja, veljavne za konkreten politični sistem. V neposredno sprejemanje norm politične kulture pa sodijo stiki s političnimi osebnostmi, sodelovanje v političnih komunikacijah, sprejemanje političnih izkušenj od drugih, učenje političnih norm, zgodovine, teorije in vladajoče ideologije v šoli, sodelovanje pri urejanju političnih zadev v delovni organizaciji, vstopanje v politični proces kot predstavnik naroda, poslanec, delegat ... (Jelušič, 1988: 268, 269).

Vidimo lahko, da so latentni socializatorji v procesu politične socializacije zelo pomembni. Ključno je predvsem dejstvo, da jim je človek vse življenje izpostavljen in tako ves ta čas vplivajo na razvoj njegove politične kulture in jo oblikujejo. Z njihovo pomočjo se že od otroštva dalje vzpostavljajo vzorci političnega delovanja, ki so osnova za vse življenje. Pri tem ima najpomembnejšo vlogo družina, saj lahko starši s svojim zgledom v zelo veliki meri vplivajo na oblikovanje otrokove politične zavesti.

Šola se tu pojavlja v dvojni vlogi, saj deluje tako neposredno, kot latentno. Neposredno vpliva na otroke z učnim programom – predmeti, ki se nanašajo na področje

ureditve države in političnega sistema (zgodovina, sociologija, filozofija...); posredno pa preko medsebojnih odnosov med učitelji in učenci. Predvsem zadnje je zelo pomembno, saj se s pomočjo teh odnosov otrok nauči spoštovanja avtoritete, hierarhičnih odnosov ipd.

4.1.2. Pojem obrambnovarnostne kulture

Obrambnovarnostna kultura je družbeni pojav, ki je zelo težko izmerljiv saj je vpet v mnoge podsisteme družbenopolitičnega sistema. Zelo močno je povezana s prevladujočimi vrednotami posamezne družbe in zato zelo odvisna od njihovih sprememb. Neposredna identifikacija obrambnovarnostne kulture je zelo težka, saj je težko izmerljiva s kvantitativnimi podatki. O stopnji varnostne kulture lahko sklepamo na podlagi določenih indikatorjev, kot so odnos do varnostnih vprašanj (zaznavanje vojaških ali nevojaških virov ogrožanja, prevladujoče vrednote, pripravljenost služiti vojaški rok...).

Obrambnovarnostna kultura je kot skupek vseh oblik zavedanja, političnih nagnjenosti in vedenja za zagotovitev varnosti družbe vezivni člen med posameznikom, njegovimi emocijami napram političnemu sistemu, njegovimi nagnjenji k varovanju celotne družbe in aktivnim obrambnovarnostnim obnašanjem, ter med družbenopolitičnim sistemom v celoti, obrambnovarnostnim sistemom še posebej, ter njunimi pričakovanji in predvidevanji glede stališč, vrednot in vedenja celotne družbe (Jelušič, 1988: 274).

Ista avtorica poda še eno definicijo, ki je s stališča obravnavanega problema - (obrambno) varnostne kulture pri mladih, primernejša kot prva, saj jo obravnava tudi s stališča posameznika:

»Obrambnovarnostna kultura je s stališča družbenopolitičnega sistema/ideologije del širše politične kulture družbe, ki predstavlja motive in programe obnašanja za ohranitev, zaščito in zagotovitev preživetja družbenopolitičnega sistema (t.j. poti in kanali odločanja političnih elit o obrambno-varnostnih zadevah). S stališča posameznika/državljana pa je obrambno varnostna kultura pot za zadovoljevanje potrebe po varnosti in zaščiti osebne integritete, pravic in svoboščin, participacija v obrambni politiki sistema, v zagotovitvi njegove varnosti, razvoja in spreminjanja« (Jelušič, 1988: 20).

Ta druga definicija obrambnovarnostne kulture, ki jo poda Jelušičeva, nakazuje na njeno dvojno naravo. Lahko je del nekega večjega (političnokulturnega) sistema in hkrati sredstvo za doseganje ciljev njenih članov/državljanov. Za moje nadaljnje delo je predvsem pomemben del, ki govori o obrambnovarnostni kulturi s stališča posameznika.

4.1.3. Struktura koncepta obrambnovarnostne kulture

Pri opisu strukture koncepta obrambnovarnostne kulture si bom pomagal z delitvijo, ki jo je izdelala Jelušičeva (1988, 24-29). Avtorica se je pri tej delitvi oprla na koncept politične kulture, ki sta ga razdelala Almond in Verba in na Južničeve zvrsti političnih usmeritev v obrambnovarnostni kulturi.

Za obrambnovarnostno kulturo tako veljajo naslednji trije osnovni strukturni elementi: psihološki vidik obrambnovarnostne kulture, politične usmeritve ljudi ter obrambnovarnostno vedenje.

1. Psihološki vidik obrambnovarnostne kulture

Za obrambnovarnostno kulturo, tako kot za celotno politično sfero velja, da je močno pogojena s čustveno komponento ljudi. Način, kako se ta čustva kažejo navzven, pa je odvisen od norm družbe iz katere posameznik prihaja.

Čustva pri posamezniku zbujejo osebne situacije, takrat govorimo o čustvih nasploh, pa tudi različna družbena stanja, ko govorimo o socialnih in političnih čustvih (Jelušič, 1988: 25). Iz različnih družbenih stanj izhajajo tudi različni občutki posameznika, ki segajo od varnosti do ogroženosti, od moči do nemoči. Vsa ta različna stanja pa nato povzročajo z njimi povezana čustva (strah, pogum, lojalnost...).

Za primer tega, kako veliko vlogo imajo čustva v politiki, lahko vzamemo drugo svetovno vojno, oziroma obdobje neposredno pred njo. Manipulacija s čustvi ljudi je v kriznih obdobjih posameznih družb še toliko lažja in to se najbolj odraža na primeru vzpona nacističnega gibanja v tem obdobju.

Na začetku smo opozorili, da ravno za obrambnovarnostno kulturo še posebej veljajo emocije. To pa zato, ker je bilo področje varnostnih in obrambnih zadev v zgodovini vedno najbolj čuvano področje tajnosti (Jelušič, 1988: 25). Zaradi tega se morajo ljudje glede teh zadev ravnati po občutku, na podlagi svojih čustev. Hiba čustvenega opredeljevanja v politiki je v tem, da se ljudje zaradi neznanja odločajo raje po predsodkih, ker je to velikokrat bolj elegantno, kot pa po sprejetih načelih (Jelušič, 1988: 26). Pogosto se zgodi, da imajo ljudje

glede teh stališč zelo pasivno in indiferentno stališče, ker se ne počutijo kompetentne in se jim zdi to najbolj enostavno¹.

2. Politične usmeritve v obrambnovarnostni kulturi

Pomembno vlogo pri političnih usmeritvah in s tem tudi obrambnovarnostni kulturi, imajo politični simboli, ustaljene politične norme, motiv po ohranitvi svobode, varnosti in miru in tudi čustvena navezanost na politični sistem.

Med posamezne zvrsti političnih usmeritev sodijo:

- Kognitivna ali spoznavna usmeritev (Južnič v Jelušič, 1988: 27), ki predstavlja znanje in obveščenost o obrambnovarnostnih zadevah. Pri tem je pomembno, da so ljudje poučeni o vsem, kar se nanaša na politični sistem njihove države. Le v tem primeru poznajo svoje pravice in dolžnosti ter sankcije, ki izhajajo iz ne spoštovanja dolžnosti.
- Afektivna ali čustvena usmeritev (Južnič, isto tam) vsebuje čustveni odnos ljudi do delovanja obrambnovarnostnega sistema ter političnega sistema v celoti v miru, kakor tudi do nujnosti njegove ohranitve oziroma delovanja v kriznih situacijah. V to kategorijo lahko uvrstimo vsa čustva, ki so povezana z nacionalnim ponosom, narodno zavestjo, patriotizmom, čustva v povezavi z zgodovinskim spominom. Čustva ponosa se lahko oblikujejo tudi zaradi tega, ker posameznik vidi lastni narod, državo, obrambni sistem kot nosilce nečesa modernega, naprednega. Čustvena usmeritev predpostavlja občutke o tem, kako pomembno je izpolnjevanje državljskih dolžnosti (»državljski trening«), ali ima smisel spoštovati sankcije in kako pomemben oziroma »koliko je vreden« posameznik v celotnem sistemu varovanja družbe.
- Evalvativna ali vrednostna usmeritev (Južnič, isto tam) vsebuje sodbe, mnenja, stališča in prepričanja o ciljnih obrambnovarnostne politike ter splošne in posebne družbene vrednote kot vrednostni sistem posameznika ali celotne družbe, predvsem v smislu njihovega varovanja, dojemanja, sprejemanja in prenašanja med generacijami.

¹ To izhodišče je zelo zanimivo tudi za mojo nalogo, saj lahko pričakujemo, da je slovenska mladina relativno slabo informirana o tem področju. To pomeni, da bo najverjetneje pri analizi empiričnih podatkov raziskave med odgovori prevladovala neka srednja možnost (deloma sem, deloma nisem), ker se tistim, ki tega področja ne poznajo dobro, zdi to najbolj varen odgovor.

3. Obrambnovarnostno vedenje

Obrambnovarnostna kultura se v politični praksi kaže kot obrambnovarnostno vedenje, kar pomeni, da je za politični sistem v celoti pomembna šele takrat, ko se pokaže kot obrambna in varnostna praksa, to pa je aktivno angažiranje v akcijah in aktivnostih obrambnovarnostne politike, odločanje o važnih vprašanjih s tega področja, pripravljanje in pripravljenost ter usposobljenost za delovanje v razmerah, za katere se pripravlja celotni politični sistem in še posebej obrambni in varnostni sistem. Vse opisane oblike so pravzaprav načini izražanja ali manifestiranja dosežene stopnje obrambnovarnostne kulture (Jelušič, 1988: 28). Vedeti moramo, da je ta tekst nastajal v obdobju bivše skupne države, katere obrambnovarnostni sistem je temeljil na vključenosti vseh ljudi v obrambo (totalna obramba). Danes težko govorimo o aktivnem angažiranju ljudi v obrambnih in varnostnih zadevah, saj je le to reducirano na ozek krog specializiranih strokovnjakov.

V vedenje sodijo tudi norme, s katerimi je predpisano vse, kar je primerno, dovoljeno in spoštovano v nekem političnem sistemu, hkrati pa se izza njih prikrivajo različne oblike legitimizacije konkretnega političnega sistema. Za obrambnovarnostno vedenje je značilna posebna vloga besed, političnega besednjaka, ritualov, ceremonij, simbolov, mitov, nasilja (Jelušič, 1988: 28).

4.1.4. Razhajanja med pričakovano in dejansko obrambnovarnostno kulturo

Pri obrambnovarnostni kulturi moramo ločiti še med dvema zelo pomembnima pojmomoma, ki predstavljata največji problem na tem področju. Na eni strani imamo pričakovano/zaželeno obrambnovarnostno kulturo, na drugi pa dejansko obrambnovarnostno kulturo.

Poglejmo si definiciji Jelušičeve, ki o pričakovani obrambnovarnostni kulturi pravi: »Pričakovana/zaželena obrambnovarnostna kultura je skupek vrednot, norm, pravil in doktrinarnih stališč, s katerimi so opredeljeni cilji obstajanja družbe, družbenopolitične ureditve, države, predpostavljeni pa so tudi motivi in programi obnašanja državljanov za najbolj optimalen način ohranjanja, zaščite in zagotovitve preživetja družbenopolitičnega sistema (Jelušič, 1988: 7-8).

O dejanski obrambnovarnostni kulturi pa pravi:

»Dejanska obrambnovarnostna kultura družbe pa je skupek vrednot, pravil in norm, ki so jih državljani sprejeli za svoja pravila obnašanja, se po njih ravnaajo in so hkrati pot za

zadovoljevanje potrebe po varnosti in zaščiti osebne integritete, osebnih pravic in svoboščin, toda tudi izraz tistega, kar državljani kot pripadniki družbeno – političnega sistema v danem zgodovinskem trenutku zmorejo in hočejo, namreč participirati v obrambni in varnostni politiki družbeno–političnega sistema, v zagotovitvi njegove varnosti, razvoja in spreminjanja« (Jelušič, 1988: 8).

Cilj vsake družbe je, da bi se dejanska OV kultura čimbolj približala pričakovani, saj to zagotavlja tudi stabilnost družbenopolitičnega sistema.

Čim višja je stopnja skladnosti oziroma zlitosti pričakovane in dejanske obrambnovarnostne kulture družbe, tem bolj je stabilen, varen in učinkovit družbenopolitični sistem, ki mu ta kultura pripada. Povedano drugače – družbenopolitični sistem ni stabilen, varen in učinkovit zaradi svoje strukture, organiziranosti represivnih institucij ali kompleksnosti upravljanja z družbo, temveč zaradi zaupanja, lojalnosti in načina participacije množic državljanov, ki jim ta družbenopolitična ureditev pripada (Jelušič, 1988: 8).

Visoka stopnja skladnosti med dejansko in pričakovano stopnjo OV kulture torej zagotavlja razmere za normalno delovanje družbe in hkrati zagotavlja legitimnost družbenopolitičnega sistema, ki ga njegovi člani zaznavajo kot takega.

V primeru, ko je stabilnost sistema vzpostavljena, ni bistveno, kako se zaupanje in participacija zagotavlja, ali z represijo, prisilo, sankcijami (ki morajo opredeljevati psihološke občutke varnosti, politične usmeritve in obrambnovarnostno vedenje), ali pa z demokratiziranjem poti odločanja in sodelovanja državljanov v obrambnovarnostnih zadevah.

Bistveno postane šele, ko je zaupanje porušeno, ko vlada kriza vrednot, kriza zaupanja in kriza družbenopolitičnega angažiranja (Jelušič, 1988: 8).

Primer krize zaupanja v družbenopolitični sistem so odcepitvene težnje Slovenije in Hrvaške ob koncu osemdesetih in začetku devetdesetih let, ko ljudje niso več zaupali obstoječemu sistemu, oziroma so se počutili celo ogroženi z njegove strani. V tem primeru je sistem uporabil svoj represivni aparat za zagotovitev stabilnosti, vendar pa je bilo prepozno.

Če za družbenopolitični sistem Jelušičeva meni, da je »kompromis različnosti državljanov«, kjer se vloga manjšine in večine nenehno spreminja (torej gre za dinamični proces znotraj sistema), pa za obrambnovarnostni sistem meni, da kaže veliko manj gibljivosti v spreminjanju, kar velja za katerokoli sodobno družbo. V njem so namreč vzpostavljeni odnosi in struktura, znotraj katere je bolj učinkovito delovati represivno in s sankcijami ter strogim spoštovanjem discipline, kot pa popustljivo in neodločno. Zagotavljanje (nacionalne/državne) varnosti je namreč v vsaki družbi opredeljeno kot najvišja vrednota-norma in redko katera družba skopari s sredstvi za očuvanje te vrednote« (Jelušič, 1988: 9).

Tega načela se je držala tudi ameriška zvezna administracija, ko je po terorističnih napadih na New York sprejela kar nekaj zakonov, ki omejujejo določene pravice ameriških državljanov. Ustanovljeno je bilo celo Ministrstvo za nacionalno varnost, ki naj bi urejalo dejavnosti na tem področju. Na ta način je bila žrtvovana določena mera svoboščin na račun varnosti in to v državi, kjer je svoboda ena izmed najpomembnejših vrednot.

4.1.5. Pomen informiranosti državljanov o obrambnovarnostnih zadevah

Informiranost ljudi o obrambnovarnostnih zadevah je zelo pomembno, saj na ta način lahko prispevajo k njegovi večji učinkovitosti in aktivno sodeluje v reševanju vprašanj, ki zadevajo to področje. S tem vprašanjem sem prišel do enega izmed zelo pomembnih in perečih problemov, ki v veliki meri vpliva na obravnavano temo. To potrjuje tudi mnenje Jelušičeve: »Za odločanje o obrambnovarnostnih zadevah in aktivno sodelovanje v reševanju vprašanj, ki se v vsakem političnem sistemu tičejo obrambe in varnosti samega sistema in celotne družbe je bistvenega pomena, koliko relevantnih informacij ima na razpolago politično zavedni in aktivni del družbe« (Jelušič, 1988: 222).

Za ustrezno informiranost o obrambnovarnostnih zadevah je zelo pomembno, da informacije preko medijev dosežejo najširšo javnost. Za prevzemanje odgovornosti za odločitve ne zadošča samo obstoj formalnih kanalov odločanja. Informacije, ki so potrebne pri odločanju, morajo potovati po medijih, ki sežejo do največ državljanov. Z večanjem znanja o problemih se kruši tudi monopol nad tajnostjo podatkov. Toda za aktivno obrambnovarnostno vedenje je potrebna še motiviranost ljudi za politično delovanje, pa zaupanje v sebe samega in v odprtost sistema, minimalna stopnja inteligence za zaznavanje in zbiranje informacij ter prepričanje, da bo sodelovanje v političnih zadevah imelo smisel (Jelušič, 1988: 223, 224).

Vedeti moramo, da je magistrsko delo Jelušičeve, iz katerega je zgornji citat, nastajalo še v času SFRJ, ko prost dostop do informacij ni bil tako samoumeven kot je danes. V razvitih demokratičnih državah kot je Slovenija naj bi bil dostop do relevantnih informacij lažji in pa predvsem naj bi imeli državljani na razpolago večjo količino informacij. Vendar pa v današnjem času opažamo paradoks, saj se kljub množici informacij, ki so na voljo ljudem, vse manj ljudi zanima za politično dogajanje. Ta trend je bil še posebej viden na nekaj zadnjih referendumih in pa tudi na zadnjih državnozborskih volitvah, ko smo bili priča najnižji volilni udeležbi (dobrih 60 %). Razlogi za to so lahko zelo različni, vendar pa je kljub temu

zaskrbljujoča indiferentnost Slovencev do vprašanj, ki zadevajo usodo naše države. Morda se Slovenci še nismo povsem navadili na demokracijo, ali pa smo se je že naveličali.

4.1.6. Obrambnovarnostno vedenje ljudi

Obrambnovarnostno vedenje lahko opredelimo kot aktivnost ljudi na področju obrambe, kot zunanji odraz njihove obrambnovarnostne kulture. Lahko ga torej opredelimo tudi kot indikator ravni obrambnovarnostne kulture .

Obrambnovarnostno vedenje je manifestacija ali praktični izraz posameznikovih hotenj in možnosti, v katerih lahko nastopi s svojimi političnimi pogledi. Po načelu o političnem maksimalizmu bi moral vsak državljan nenehno zavestno spremljati, se informirati, imeti stališča in sodelovati v političnih akcijah, ugotavljamo pa, da je to samo v toliko, kolikor se kot državljan počuti kompetentnega za sodelovanje, ali celo, kadar se počuti kot vpliven državljan (Jelušič, 1988: 256).

Človek je v sodobni družbi dobesedno zasut z informacijami, kar predstavlja problem, saj je med to množico informacij težko izluščiti tiste, ki so res pomembne. Tu imajo pomembno vlogo izobraževalne ustanove, ki nas usmerijo k vsebinam, ki so za določeno področje res relevantne. Na področju obrambe in varnosti je v Sloveniji težava v tem, da ni nikogar, ki bi ljudi (predvsem mlade) usmeril k tem informacijam. Njihova pozornost se zato preusmeri k drugim vsebina, ki so jim načrtno posredovane, te pa so potisnjene v ozadje.

Obrambnovarnostna kultura ima zelo pomembno vlogo, saj je od stopnje njene razvitosti odvisno, kako ljudje zaznavajo določene obrambne in varnostne probleme, vpliva na njihovo delovanje in vedenje. V pričakovani obrambnovarnostni kulturi družbe so zapisana nagnjenja ljudi k dejavnostim s področja obrambnih in varnostnih zadev, predstavljajo pa zaželeno stopnjo znanja o teh zadevah, čustveno opredeljevanje ob obrambnih in varnostnih mitih in političnih simbolih ter vrednostna nagnjenja družbe (Jelušič, 1988: 282).

Obrambnovarnostno vedenje pa je tudi zelo učinkovito sredstvo za pridobivanje legitimnosti določenega sistema. Obrambnovarnostno vedenje državljanov je cilj, h kateremu stremi pričakovana obrambnovarnostna kultura. Komur uspe aktivirati ljudi, da se kvantitativno in kvalitativno obnašajo v skladu z ideali, potem pomeni, da pridobiva na legitimnosti svoje vloge v družbenih odnosih (Jelušič, 1988: 288).

V današnjem času velja nekakšen trend nezanimanja za politične in s tem tudi obrambnovarnostne zadeve, predvsem pri mladih. To odražajo tudi razne medijske ankete,

kjer je zaznati nekakšno apatičnost do političnih vprašanj. Pogoste so izjave, kot so: »To me ne zanima«, »O tem naj se pa kar v parlamentu zmenijo«.

Razlog za to je morda tudi v tem, da ima politika v naši kulturi zelo negativno konotacijo, ki se je razvila še v času prejšnjega režima. Kljub temu, da je te ustaljene vzorce težko spreminjati, bi moral biti cilj države, da motivira državljane za delovanje na področju politike, obrambe in varnosti. Za to jim je predvsem potrebno posredovati ustrezna znanja, saj bodo le tako lahko prepoznali svoje interese. Državljan seveda reagira takrat, ko v določeni javni zadevi prepozna svoj interes (v kolikor ga ima artikuliranega), pogosto pa vseh pravic, dolžnosti in pristojnosti, ki mu jih pripisujejo zakoniki pričakovane obrambnovarnostne kulture, niti ne pozna (Jelušič, 1988: 289).

4.1.7. Vloga šole pri informiranju mladih glede obrambnih vsebin v Sloveniji

Glede vloge šole pri socializaciji mladih na splošno, sem že govoril, zato se bom v tem poglavju osredotočil na to, kako je ta stvar urejena v Sloveniji. Zelo zanimivo je, da je država področje obrambe povsem zanemarila, saj učni sistem ne premore enega samega predmeta, ki bi celostno obravnaval to področje. Država bi morala nameniti nekaj več pozornosti državljanski vzgoji ter informiranju mladih o političnemu sistemu in obrambnovarnostnih vsebinah. Izobraževanje o tovrstnih področjih bi lahko bila dobra osnova za razvoj obrambnovarnostne kulture pri mladih.

O tem problemu govori tudi Jelušičeva v intervjuju za Revijo Obramba (2001/8: 6-9). V tem intervjuju poudari dejstvo, da so obrambne vsebine že dobro desetletje izrinjene iz osnovnih, srednjih in večine visokih šol. Eden izmed problemov, ki jih izpostavi je, da se mladi v Sloveniji ne morejo sistematično seznaniti z političnim sistemom, še manj pa z obrambnim ali vojaškim. Omenjeno dejstvo je po njenem mnenju tudi glavni vzrok, da se je vse več mladih odločalo za civilno služenje vojaškega roka. Jelušičeva tudi izrazi dvom, da bi se v bližnji prihodnosti lahko kaj spremenilo na tem področju.

Možno je samo, da bo obrambni sistem sam, za tiste posameznike, ki jih bodo te vsebine zanimale na prostovoljni podlagi, prirejal tabore, informativna srečanja, obiske, s katerimi bo prepričeval mlade, ... (Jelušič v Revija Obramba 2001/8: 6).

Osnovna oblika neposrednega socializiranja so učni programi, ki vsebujejo predmete, katerih osnovna vsebina je obrambna in varnostna vzgoja², nekatera osnovna politična in

² Avtorica omenja predmete Obramba in zaščita ter Temelje splošne ljudske obrambe in družbene samozaščite, ki sta bila v učnih sistemih v prejšnjem režimu. Kasneje, po osamosvojitvi, naj bi te predmete nadomestil

obrambnovarnostna znanja pa se pojavljajo tudi v drugih predmetih predvsem družboslovnega značaja (zgodovina, sociologija). Preko učnih programov se tako prenašajo znanja o obrambnovarnostni politiki, pozitivne emocionalne predstave in občutki o obrambi in varnosti; stališča, ki konstituirajo obrambnovarnostni vrednostni sistem; s pomočjo učnih programov se pridobivajo osnovna praktična znanja za sodelovanje v akcijah obrambne in samozaščitne politike. Na oblikovanje obrambnovarnostne kulture pa posredno vplivajo tudi vzorci medsebojnega obnašanja med učitelji in učenci, ki sledijo zakonom spoštovanja avtoritete, hierarhije, vendar so veliko manj formalni, kot jih poznajo institucije varnostne in obrambne politike (npr. oborožene sile, policija) (Jelušič, 1988: 270, 271)

Sam osebno menim, da bi morali v šole uvesti predmet, ki bi mlade poučil o najosnovnejših političnih vprašanjih in elementih državopolitičnega sistema, tudi obrambnovarnostnega sistema. S tem bi se dvignila tudi obrambnovarnostna in politična kultura mladih.

Pri večini političnih strank je mogoče zaslediti prepričanje, da je to projekt, ki je za Slovenijo zelo pomemben, vendar pa se kot ponavadi razlikujejo v mnenjih glede izvedbe le-tega. Pred nekaj tedni je potekal v Državnem svetu simpozij na temo: Državljska in domovinska vzgoja, ki pa je bil žal medijsko slabo predstavljen. Med drugimi, je na simpoziju govoril tudi minister Milan Zver. Žal pa v svojem govoru (internet 1) ni predstavljal kakšnih konkretnih rešitev tega problema.

Številni so tudi tisti, ki takšnemu predmetu nasprotujejo, saj menijo, da bi se spremenil v mehanizem Slovenske vojske za novačenje novih potencialnih kandidatov za poklicno vojsko in da bi se s tem širile militaristične ideje (povzeto po Zlobec: internet 2). Osebno se s tem ne strinjam, saj menim, da bi bilo potrebno predmet zasnovati tako, da bi bila predstavitev SV in njenega delovanja le eno izmed področji, ki bi ga pokrival. Po drugi strani pa ne vidim nič slabega v tem, če se kateri izmed mladih fantov na podlagi informacij, ki bi jih pridobil na takšen način, odloči za vojaško kariero.

Država ne more pričakovati visoke stopnje varnostne kulture pri mladih, če za to ničesar ne naredi. Kljub vsemu, pa je ta situacija do neke mere razumljiva, saj je takoj po osamosvojitvi prevladoval strah, da bi vodilna politična opcija lahko zlorabila takšne predmete za indoktrinacijo otrok in lastno promocijo. Ta strah je izviral iz dejstva, da je bila

predmet Etika in družba, ki je bil po mojih osebnih izkušnjah zelo slabo zastavljen in ni izpolnjeval svojega namena. Danes učni programi v osnovnih šolah (v srednjih šolah je v okviru obveznih izbirnih vsebin dijakom na voljo fond ur, ki se imenujejo vzgoja za mir, družino in nenasilje) na žalost ne premorejo niti enega predmeta, ki bi pokrival to področje.

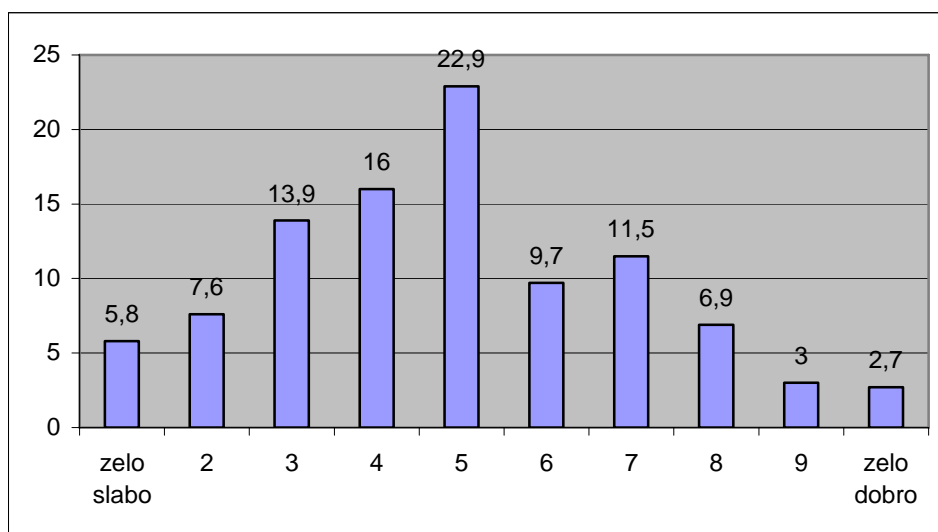
Slovenija takrat še zelo mlada demokracija, ki ni povsem zaupala v mehanizme družbeno-civilnega nadzora nad politiko.

V raziskavi, ki jo je izvedel Raziskovalni obramboslovni center Inštituta za družbene vede na Fakulteti za družbene vede v Ljubljani z naslovom »Slovenska mladina in vojaški poklic 2000«, je iz dobljenih rezultatov možno razbrati, da se mladi (srednješolci) v precejšnji meri zanimajo za informacije o vojski in nacionalni varnosti (glej Grafični prikaz 4.1), vendar pa z njimi niso bili seznanjeni (Grafična prikaza 4.2 in 4.3).

Zanimivo je torej, da med mladino vlada precejšnje zanimanje za tovrstne vsebine, saj jih je kar 90% odgovorilo, da jih omenjeno področje vsaj malo zanima (Grafični prikaz 4.2).

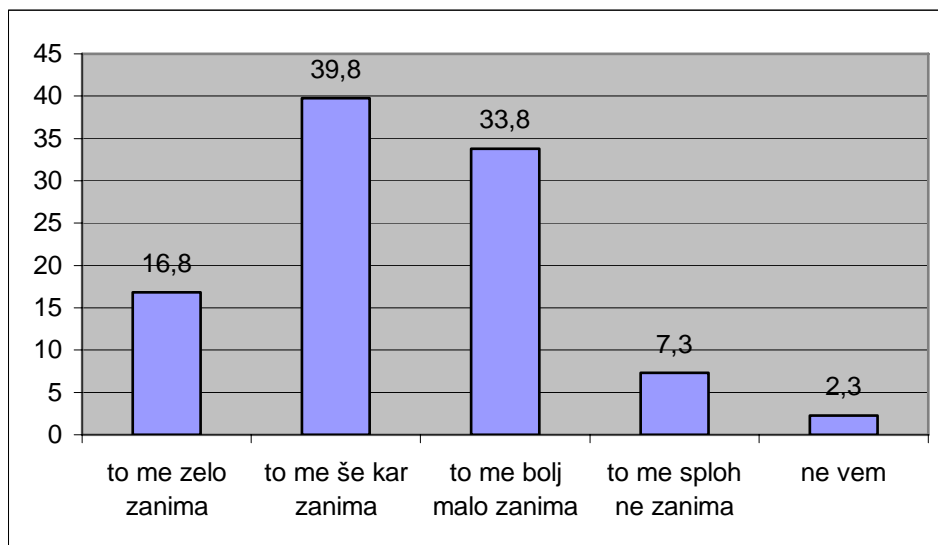
Na drugi strani, pa nimajo na razpolago ustrezne informacije (Grafični prikaz 4.1), saj je le slabih 23 % dokaj dobro seznanjeno z vojsko in nacionalno obrambo (vrednosti 7, 8, 9, 10 na lestvici, kjer 10 pomeni zelo dobro poznavanje).

Grafični prikaz 4.1: V kolikšni meri ste seznanjeni z vsem, kar zadeva vojsko in nacionalno obrambo?

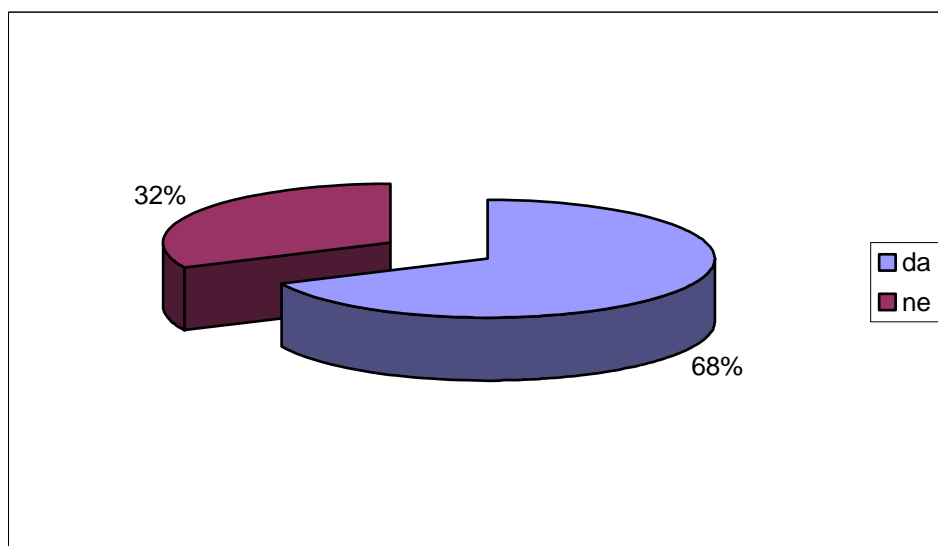
Vir: ROC na FDV, 2000 v Revija obramba, 2000/11: 10.

Grafični prikaz 4.2: Koliko vas zanimajo informacije o vojski in nacionalni varnosti?

Vir: ROC na FDV, 2000 v Revija obramba, 2000/11: 10.

Grafični prikaz 4.3: Vas je že dosegla kakšna informacija o možnostih zaposlitve v vojski?

Vir: ROC na FDV, 2000 v Revija obramba, 2000/11: 10.

Mladi torej izražajo željo po tovrstnih znanjih in informacijah, vendar pa le-te do njih ne pridejo. Rešitev se zato ponuja kot na dlani. Pristojni ministrstvi (obrambno in šolsko) bi se morali dogovoriti o sodelovanju na tem področju in v šole uvesti predmet, ki bi te vsebine predstavil. Menim, da bi to pomenilo velik korak k višji varnostni kulturi in nenazadnje tudi k večji narodni zavednosti mladih. Vprašanje je le, če ni priložnost že zamujena.

4.1.8. Socializacijska vloga vojske

Slovenska vojska je z prehodom na poklicno popolnjevanje deloma izgubila socializacijsko vlogo, ki je imela včasih zelo velik pomen. Krog mladih fantov, na katere ima danes vpliv se je s tem močno zožil. Vojska je imela pomembno vlogo predvsem na področju priučevanja domoljubnih vrednot.

Malešič (2003: 178) navaja, da so raziskave pokazale, da so vojaki izražali bolj pozitivna čustva do vojske pred služenjem vojaškega roka, kot po njem. Zaključimo lahko, da Slovenska vojska ni zadovoljivo opravljala svoje naloge socializacije domoljubnih vrednot in da je prihajalo pri mladih moških do negativne re-socializacije.

Danes se vojska spopada s povsem novimi nalogami. Njena glavna naloga je zagotoviti zadostno število kandidatov za poklicne vojake, kar ji uspeva bolj ali manj uspešno.

Celoten sistem bo deloval, le če bo mladim na voljo dovolj informacij (realnih) o naravi vojaškega poklica in vseh zanj specifičnih značilnosti.

4.2. NACIONALNOVARNOSTNI SISTEM REPUBLIKE SLOVENIJE

Za lažje razumevanje obravnavane problematike je potrebno poznati tudi osnove nacionalnovarnostnega sistema, ki ima nalogo zagotavljanja notranje in zunanje varnosti neke družbe oziroma države.

Nacionalnovarnostni sistem je zelo kompleksna struktura, ki zagotavlja razmere za obstoj neke družbe. Grizold (1999: 9) poda naslednjo definicijo: »Nacionalnovarnostni sistem je danes v vsebinskem smislu sinteza vseh družbenih podsistemov, saj zagotavlja temeljne možnosti za obstoj in delovanje družbe s tem, da jo varuje pred vplivi ogrožajočih dejavnikov in odpravlja posledice, ki jih povzročijo različni viri ogrožanja ... Nacionalnovarnostni sistem sodobnih držav je funkcija in struktura na področju nacionalnevarnosti, ki ne vključuje samo

sposobnosti države za ohranitev vrednot svoje družbe pred notranjimi in zunanjimi ogrožanji, za ohranjanje miru in svobode državljanov ter preprečevanje groženj in strahu, ampak v sodelovanju z ostalimi podsistemi v družbi zagotavlja nadaljnji razvoj družbe kot celote.«

Nacionalnovarnostni sistem se torej ne ukvarja le z zagotavljanjem varnosti ter varovanjem pred notranjimi in zunanjimi viri ogrožanja, temveč v sodelovanju z ostalimi sistemi v naši družbi zagotavlja razmere za gospodarski, kulturni, socialni, ...napredek.

O strukturi sistema nacionalne varnosti RS govori tudi Resolucija o strategiji nacionalne varnosti RS. Sestavljajo ga trije podsistemi, in sicer obrambni podsistem, podsistem notranje varnosti in podsistem varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami:

a) Obrambni sistem republike Slovenije sestavljata vojaška in civilna obramba.

Obrambni sistem republike Slovenije izvaja vojaške, tehnološke, organizacijsko-tehnične, kadrovske, normativne, materialne in druge priprave za obrambo države.

Predstavlja celoto mehanizmov, ki zagotavljajo varnost države na obrambnem področju. Namenjen je obrambi pred zunanjo vojaško agresijo in drugimi nasilnimi posegi tujih oboroženih sil zoper neodvisnost, samostojnost in ozemeljsko celovitost

Republike Slovenije. Obrambni sistem bo v sistemu kolektivne obrambe izvajal naloge, ki jih bo prevzela RS z vključitvijo v NATO.

Nosilec vojaške obrambe Republike Slovenije je Slovenska vojska. Vojaška obramba države je ob odvrčanju agresije glavna naloga.

Civilna obramba je celota ukrepov in dejavnosti državnih organov, organov lokalne samouprave, gospodarskih družb, zavodov in drugih organizacij ter državljanov, s katerimi se z nevojaškimi sredstvi in načini dopolnjuje in podpira vojaška obramba države, zagotavlja neprekinjenost delovanja oblasti in delovanje gospodarstva ter preskrba, zaščita in preživetje prebivalstva v izrednem in vojnem stanju ter drugih krizah (internet 3).

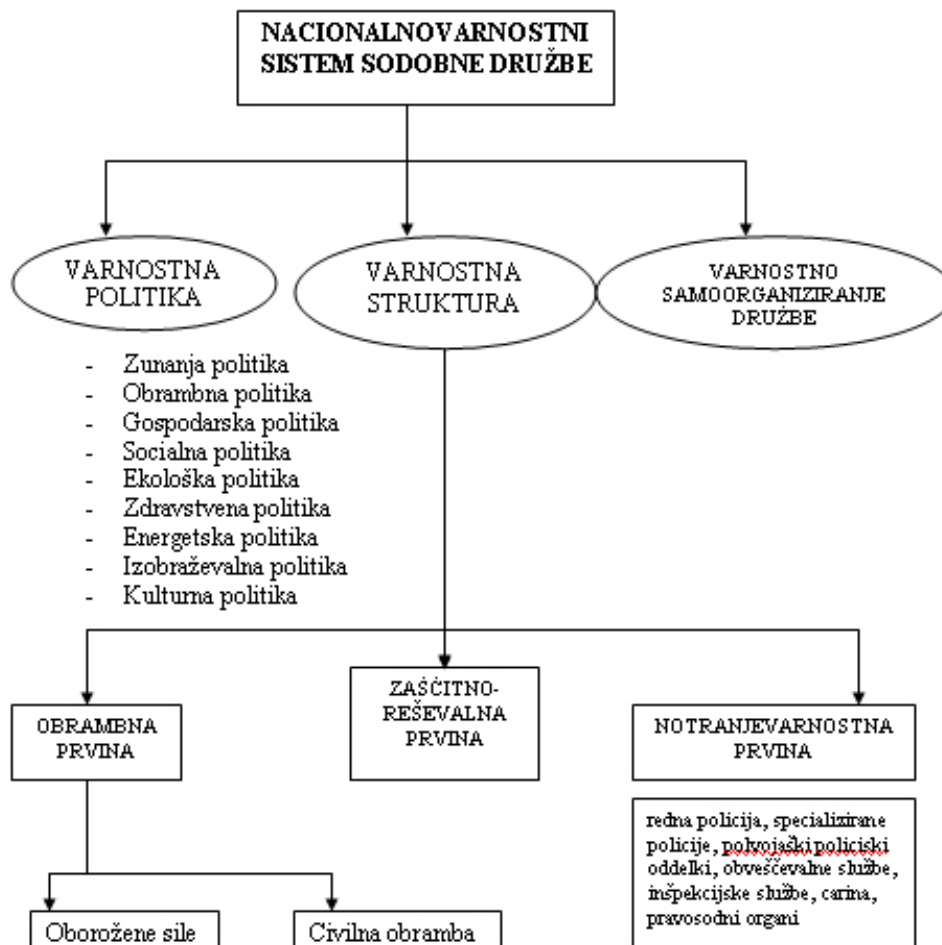
b) S sistemom notranje varnosti se zagotavlja preprečevanje in odpravljanje ogrožanja osebne varnosti in premoženja ljudi ter javnega reda, kaznivih dejanj in prekrškov, varovanje državne meje, izvajanje upravno notranjih zadev, zagotavljanje obveščevalnih informacij ter izvajanje nadzornih in inšpekcijskih nalog ter sodnega varstva. Pri zagotavljanju notranje varnosti sodelujejo z naštetimi institucijami in organizacijami tudi državljanji, ki tako prispevajo k preprečevanju protipravnih in škodljivih dejavnosti ter pojavov. K notranji varnosti prispeva tudi dejavnost zasebnega varstva, sestavljena iz zasebnega varovanja in detektivske dejavnosti, pa

tudi druge dejavnosti po posameznih področjih zagotavljanja splošne varnosti ljudi in premoženja (internet 3).

- c) Sistem varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami je normativno, organizacijsko, funkcionalno in nadzorno enoten in celovit sistem varstva ljudi, živali, premoženja, kulturne dediščine in okolja, ki deluje v miru in v vseh spremenjenih razmerah, tudi v izrednem in vojnem stanju. Naloge, ki jih opravlja, so preprečevanje naravnih in drugih nesreč, odkrivanje spremljanje in opozarjanje na nevarnost nesreč, izvajanje priprav za zaščito in reševanje, neposredno izvajanje zaščite, reševanja in pomoči ter odpravljanje in zmanjševanje posledic teh nesreč(internet 3).

Zgoraj opisano strukturo nacionalnovarnostnega sistema najbolj ponazori grafični prikaz, ki ga v svoji knjigi Obrambni sistem Republike Slovenije predstavi profesor Grizold. Iz tega prikaza so razvidni vsi glavni deli in njihovi podsistemi:

Grafični prikaz 4.4: Prvine nacionalnovarnostnega sistema sodobne družbe.

Vir: Grizold, 1999: 36.

4.3. SODOBNO VARNOSTNO OKOLJE

Obdobje po koncu hladne vojne je za sodobne države prineslo velike spremembe. Države se danes nahajajo v varnostnem okolju, ki je veliko bolj kaotično in nepredvidljivo, srečujejo se s številnimi grožnjami, ki so za razliko od prejšnjih, nevojaške narave. Prevladujejo organizirani kriminal, terorizem, naravne nesreče, nalezljive bolezni itd. Sodobni nacionalnovarnostni sistemi so se zato morali prilagoditi tem novim razmeram.

Z uspešno prilagoditvijo tem razmeram je pogojena tudi legitimnost teh sistemov. Z novimi nalogami, ki izhajajo iz spremenjenih varnostnih razmer, si sistemi zagotovijo funkcionalni imperativ zagotavljanja svoje legitimnosti.

4.3.1. Varnost

Varnost je ena izmed najbolj osnovnih in najpomembnejših vrednot h kateri težijo vse družbe. V različnih družbah in različnih zgodovinskih obdobjih so ljudje na pojem varnosti gledali na različne načine.

Varnost lahko opredelimo kot stanje, v katerem je zagotovljen uravnotežen fizični, duhovni in duševni ter gmotni obstoj posameznika in družbene skupnosti v razmerju do drugih posameznikov, družbenih skupnosti in narave (Grizold, 1999: 23). Za varnost Edmonds pravi, da je »nejasen in večpomenski koncept, ki ga običajno štejemo med temeljne družbene vrednote, hkrati pa trdimo, da gre pri tem konceptu za okoliščine, v katerih so zagotovljene oziroma zaščitene vse temeljne družbene vrednote. Varnost je torej mogoče opredeliti kot sredstvo za doseg nekega cilja ali pa kot cilj sam« (v Jelušič, 1997: 70).

Jelušičeva pa poda tudi lastno definicij varnosti: »Varnost predstavlja stanje ravnotežja mednarodnih, meddržavnih, medskupinskih, družbenih interpersonalnih in intrapersonalnih procesov, zaradi česar se v zavesti posameznika oblikuje občutek stabilnosti, homeostatičnosti, torej tudi zagotovljenih pogojev za življenje in preživetje« (v Jelušič, 1997: 70).

Danes prevladuje prepričanje, da je zagotavljanje varnosti globalen proces, v katerem morajo sodelovati (in ne tekmovati) vse države. Grizold o mednarodni varnosti pravi: »Čeprav predstavlja sedanji sistem kolektivne varnosti v okviru OZN pomemben korak naprej od tradicionalne zasnove zagotavljanja varnosti na ravni nacionalne države, pa v njem še vedno prevladujejo elementi odvrčanja in tekmovanja nacionalnih držav med seboj, ti zagotavljajo varnost enih na račun drugih. Zato bo treba v mednarodnih odnosih ustvariti

razmere za sodelovanje in zaupanje na vseh področjih življenja in dela sodobnih držav, kar bo realno izhodišče za oblikovanje novega, »kooperativnega modela« zagotavljanja mednarodne varnosti, ki bo temeljil na sodelovanju držav (kot tudi družbenih skupin, organizacij in posameznikov) pri doseganju optimalne varnosti vsake posebej in vseh skupaj« (Grizold, 1999: 27).

Ta koncept, ki ga Grizold imenuje »kooperativni model« torej kaže na to, kako tesno sta v sodobnem svetu povezani nacionalna varnost (varnost posameznih držav) in mednarodna varnost. To se je zelo nazorno pokazalo v obdobju po terorističnih napadih na ZDA 11. septembra 2001. V dogodke, ki so sledili tem napadom je bil vpleten praktično cel svet.

4.3.2. Varnostna tveganja in grožnje v sodobnem svetu

Osnovni nacionalni interes vsake države je zagotovitev primernih pogojev za življenje in delovanje svojih državljanov s čim višjo stopnjo varnosti njenega prebivalstva oz. s čim nižjo stopnjo ogrožanja varnosti. Grožnje varnosti v sodobnem vedno bolj globaliziranem svetu niso več samo vojaške narave, temveč se jim pridružujejo grožnje in nevarnosti kriminalne, zdravstvene, socialne, politične, okoljske, gospodarske in informacijske narave. Vojne so manj pogost pojav kot nekoč, poleg tega pa so vedno bolj interne narave (internet 4).

Za varnostna tveganja in grožnje je značilno, da se strukturno in intenzivnostno nenehno spreminjajo. Te spremembe so lahko zelo dolgotrajne ali pa nenadne. Pomembno je tudi to, da se v sedanjem varnostnem okolju njihovo število nenehno povečuje in s tem zelo otežuje obrambnovarnostnim strukturam njihovo hitro zaznavanje in učinkovito zaščito pred njimi. Za današnje varnostno okolje je značilno, da ni več prisotna grožnja medblokovega spopada. Njihovo vlogo so prevzeli lokalni spopadi nizkih intenzivnosti, terorizem, okoljske grožnje itd.

Ko govorimo o obrambnovarnostni kulturi, so te spremembe pomembne, ker vplivajo na obrambno in varnostno vedenje ljudi in na njihovo percepcijo varnosti. Prav tako vplivajo na njihov odnos do obrambnega sistema. Danes, denimo, razumejo ljudje naloge vojske povsem drugače kot v obdobju hladne vojne. Sodobni vojski ljudje pripisujejo povsem nevojaške naloge, kot so naloge vzpostavljanja in vzdrževanja miru na kriznih žariščih, pomoč pri naravnih in drugih nesrečah ipd.

Vse te spremembe v varnostnem okolju pomenijo, da se morajo na njih prilagoditi tudi vsi deli sistemi, ki skrbijo za njegovo obrambo. To se nanaša predvsem na oborožene sile sodobnih držav. Zaradi hkratnega delovanja več različnih virov ogrožanja morajo biti

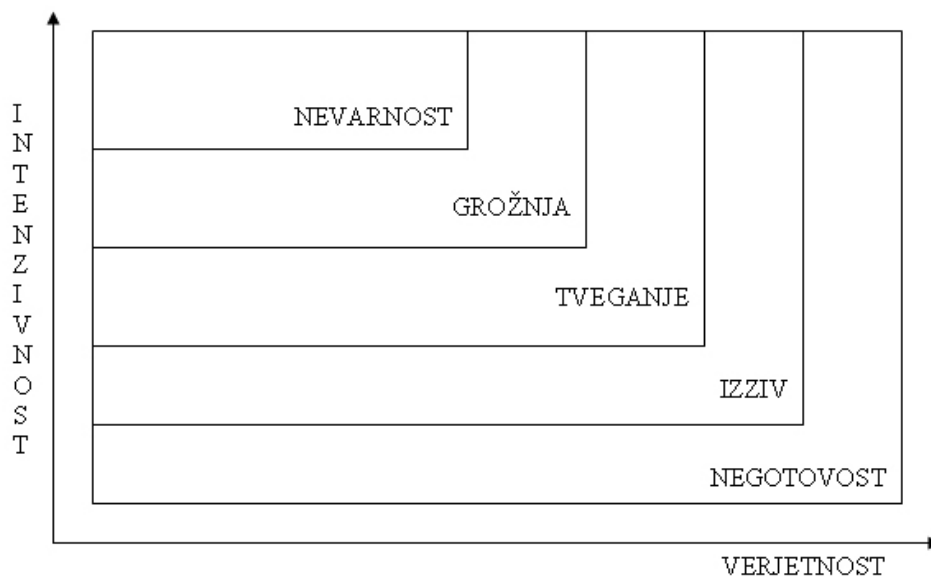
specializirane in multifunkcionalne. V ta namen države razvijajo t. i. modularno sestavo svojih oboroženih sil, ki omogočajo hitro prilagoditev vsakemu viru ogrožanja – sile za hitro posredovanje. Modularna sestava pomeni, da so oborožene sile sestavljene iz posameznih modulov, ki se jih po potrebi kombinira in sestavlja.

V sodobnem varnostnem okolju so varnostna tveganja in grožnje med seboj pogosto prepletene in zato predstavljajo še toliko večji izziv. Dodatno težavo predstavlja dejstvo, da sodobna varnostna tveganja in grožnje ne poznajo državnih meja, zato je nujno potrebno sodelovanje vseh, ki jih nek problem zadeva. To dejstvo izpostavi tudi Grizold (1999: 26,), ki pravi: »Nacionalno preživetje v vse bolj soodvisne svetu potrebuje stalni mednarodni okvir splošno sprejemljivih vrednot, po katerih se urejajo medsebojni odnosi mednarodnih subjektov.«

Novodobne grožnje in njihovi nosilci pridobivajo vedno bolj transnacionalni značaj. Nekatere od teh groženj so v visoko soodvisnem svetu še bolj nevarne, ker so jih države dolgo časa podcenjevale oz. se niso znale odločiti, kako jih zaustaviti. Danes se nobena država sama več ne more upreti tovrstnim grožnjam, zato rešitev ni v izolacionističnem zaprtju meja, temveč v oblikah mednarodnega povezovanja in sodelovanja pri odkrivanju nevarnosti, načrtovanju zagotavljanja varnosti in pri odpravljanju posledic teh groženj (internet 4).

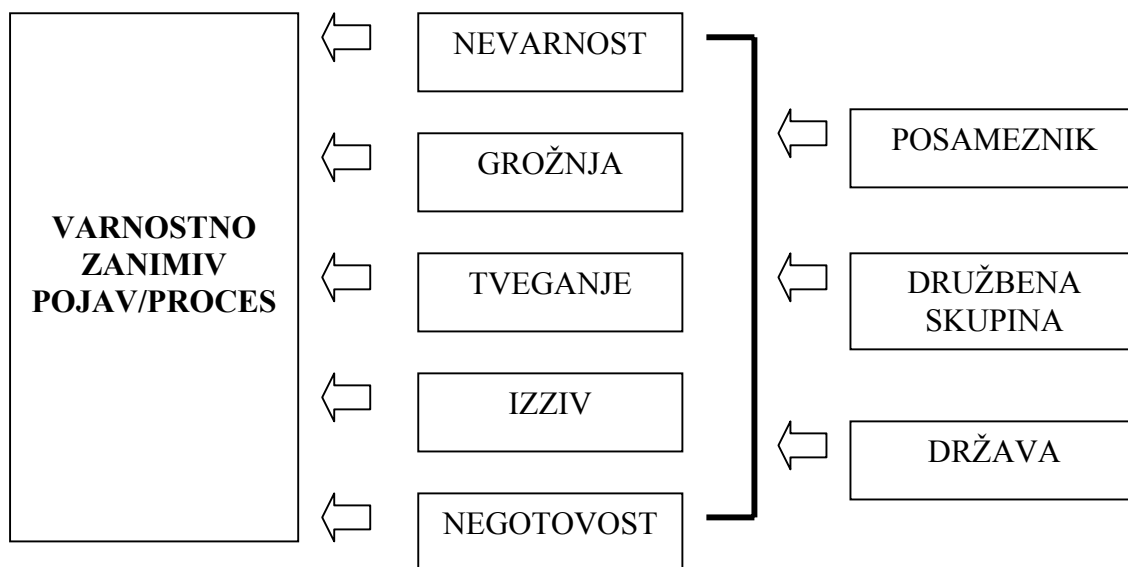
V Grafičnem prikazu 4.5 je predstavljena kategorizacija različnih varnostnih pojavov/procesov v odvisnosti od njihove intenzivnosti in verjetnosti, medtem, ko Grafični prikaz 4.6 prikazuje različne reakcije različnih družbenih subjektov na nek varnostni problem. Vzemimo dva ekstrema iz spodnjega grafičnega prikaza. Vidimo lahko, da je negotovost varnostni pojav, za katerega je najmanj verjetno, da se bo zgodil, in je hkrati najmanj intenziven. Na drugi strani je nevarnost, ki je zelo verjeten, hkrati pa tudi najintenzivnejši varnostni pojav na tej lestvici.

Grafični prikaz 4.5: Kategorizacija varnostno zanimivih pojavov/procesov v odvisnosti od verjetnosti in potencialne intenzivnosti stika s subjektom.

Vir: Kotnik, 2002: 160.

Grafični prikaz 4.6: Odnos različnih subjektov do istega varnostno zanimivega pojava/procesa.

Vir: Kotnik, 2002: 159.

4.3.3. Viri ogrožanja slovenske nacionalne varnosti v sodobnem varnostnem okolju

Viri ogrožanja v današnjem varnostnem okolju se močno razlikujejo od tistih, ki so prevladovali v obdobju Hladne vojne. Medtem, ko so v tem obdobju prevladovali vojaški viri ogrožanja, pa so danes v ospredju nevojaški. Glavne značilnosti intenzivnih groženj so majhna časovna in prostorska oddaljenost, specifična narava in močno takojšnje delovanje (Buzan v Grizold in Prezelj, 2000: 151). Ljudje torej v večji meri zaznavajo tiste grožnje, ki so prisotne v tistem trenutku v njihovem ožjem okolju.

V sodobnem smislu razumemo ogrožanje varnosti kot številne oblike nevojaških in vojaških pojavov, ki zmanjšujejo varnost posameznikov, družbenih skupin, družbe v celoti, držav in mednarodne skupnosti. S koncem hladne vojne se je zmanjšala možnost vojaškega spopada v Evropi, na ta račun pa so prišli v ospredje številni novi oboroženi konflikti na njenem obrobju in na drugih kontinentih. Poleg tega pa v ospredje prihajajo vedno bolj nevojaške grožnje varnosti, kot so kriminal, terorizem, gospodarske grožnje, ekološke grožnje, naravne in antropogene nesreče, informacijske grožnje itd. Izkazalo se je tudi, da sodobna družba postaja z vsako novo razvojno stopnjo vedno bolj ranljiva (internet 4).

Tudi v Sloveniji je prišlo do premika glede zaznavanja virov ogrožanja. Ta trend je bil nekoliko zmoten v času vojne za Slovenijo leta 1991 (Kotnik, 2002: 163), vendar pa so se stvari kmalu vrnile na prejšnje mesto.

Razpredelnica 4.1³ prikazuje, katere varnostne grožnje Slovenci zaznavajo, kot najnevarnejše za varnost naše države. Podatki so vzeti iz raziskave Obramboslovnega raziskovalnega centra FDV. Raziskava temelji na vzorcu slovenske srednješolske populacije (1001 anketiranec) in je potekala maja in junija leta 1999.

Razpredelnica 4.1: *Grožnje slovenski varnosti.*

Grožnje	Srednja ocena
Kriminal	3,46
Droge, narkotiki	3,46
Uničevanje okolja	3,35
Nezaposlenost	3,35

³ Vrednosti v tabeli so srednje vrednosti ocen od 1 – 4, kjer ocena 1 pomeni: problem ne predstavlja večje grožnje, 2 = šibka grožnja, 3 = srednja grožnja, 4 = velika grožnja.

Nizka rodnost	3,29
Ekonomski problemi	3,23
Prometne nesreče	3,22
Naravne in tehnološke nesreče	3,20
Razprodaja državne lastnine	3,14
Revščina	3,13
Samomori	3,09
Begunci, ilegalni emigranti, emigranti	2,98
Notranja nestabilnost	2,94
Zaostajanje v znanosti in tehnologiji	2,84
AIDS	2,78
Spori v bivši Jugoslaviji	2,75
Terorizem	2,64
Ekstremni nacionalizem	2,54
Vojaške grožnje drugih držav	2,21

Vir: ORC, FDV, Univerza v Ljubljani 1999 v Grizold, Prezelj, 2000:152)

Iz rezultatov je moč razbrati, da ljudje menijo, da jih ogrožajo predvsem nevojaški viri ogrožanja, kot so droge in kriminal (3,46), uničevanje okolja in brezposelnost (3,35), sledijo jim še nizka rodnost, ekonomski problemi, prometne nesreče in ostali. Zanimivo je, da so vojaške grožnje povsem na zadnjem mestu (2,21).

4.4. VOJAŠKA OBVEZNOST IN UGOVOR VESTI VOJAŠKI SLUŽBI

Pojma s katerima se bom v svoji nalogi pogosto srečeval sta tudi vojaška obveznost in ugovor vesti. Predvsem slednji je bil v zadnjih letih zelo pogost predmet razprav, saj je vse večji delež nabornikov, ki so uveljavljali pravico do ugovora vesti, postavljaj pod vprašanje smisel vztrajanja na naborniškem sistemu popolnjevanja oboroženih sil. Danes, ko imamo v

Sloveniji uveljavljen poklicni način popolnjevanja oboroženih sil to vprašanje ni več aktualno. Kljub temu, pa menim, da je prav velik delež tistih, ki so nasprotovali naborniškemu

sistemu, eden izmed boljših indikatorjev varnostne kulture v določeni družbi in zato pomemben tudi za področje s katerim se ukvarjam.

Slovenija je imela do leta 2004 splošno vojaško obveznost, danes pa se SV popolnjuje s poklicnimi vojaki, posebej pa se usposablja še prostovoljna rezerva. Tudi pri tem se vojska srečuje z določenimi novimi težavami, saj velik delež kandidatov ni primernih za vojaško službo.

Uredba o pogodbenem opravljanju vojaške službe v rezervni sestavi Slovenske vojske (2. člen) opredeli pogodbene pripadnike rezervne sestave z naslednjimi besedami: »Pogodbeni pripadnik rezervne sestave je državljanica ali državljan, ki je na podlagi prostovoljne odločitve z Ministrstvom za obrambo (v nadaljnjem besedilu: ministrstvo) sklenil pogodbo o opravljanju vojaške službe v rezervni sestavi Slovenske vojske.« (internet 5). Splošne pogoje za popolnitev rezervne sestave pa določa 3. člen, ki med drugim določa, da mora biti kandidat državljan Slovenije, biti telesno in duševno sposoben za to službo, imeti ustrezno izobrazbo, prestati varnostno preverjanje... (internet 5).

4.4.1. Vojaška obveznost

Področje vojaške obveznosti ureja predvsem Zakon o vojaški dolžnosti in pa tudi Zakon o obrambi. Zakon o vojaški dolžnosti v svojem IV. poglavju predstavi pogoje služenja vojaškega roka (22. do 37. člen), v V. ugovor vesti vojaški dolžnosti (38. do 48. člen) in v VI. dolžnost služiti v rezervni sestavi (49. do 57. člen) (Zakona o vojaški dolžnosti-uradno prečiščeno besedilo, 2002).

4.4.2. Vzroki za prehod na poklicno popolnjevanje oboroženih sil v Sloveniji

Slovenija se je prav tako, kot večina evropskih držav soočala z vse večjim deležem ugovora vesti med naborniki, kar je ogrožalo obstoječi sistem polpolnjevanja OS. Motivacija za služenje vojaškega roka je bila vse manjša, kar se je odražalo tudi v raznih incidentih med naborniki na služenju vojaškega roka.

Vrednotne spremembe (porast individualizma, potrošništva in hedonizma) ter realni procesi, ki smo jim priča v zadnjih letih v post-moderni družbi, za katero so med drugim značilni pluralizacija in individualizacija, profesionalizacija in specializacija družbenih vlog ter neugodni demografski trendi, zahtevajo ustrezno prilagajanje sistema nacionalne varnosti in še posebej vojaške organizacije (Internet 6).

Podatki iz leta 2001 razkrivajo, da je naborniški sistem v globoki krizi: demografski trendi v Sloveniji so bili neugodni, delež ugovora vesti je bil zelo visok in se je še poviševal in število nabornikov, ki so bili zdravstveno nesposobni za služenje se je prav tako povečeval (Malešič, 2003: 173).

Razloge za vse večji delež ugovora vesti gre iskati tudi v dejstvu, da je danes vse več mladih postmaterialistično (postmodernistično) orientiranih. To pomeni, da pri njih prevladujejo vrednote, ki se razlikujejo (ali pa so celo v nasprotju) od tistih, ki so značilne za oborožene sile.

Za mlade generacije, ki predstavljajo bazo za rekrutiranje pripadnikov naborniške vojske in/ali prostovoljnih vojakov, so post-materialistične (post-moderne) vrednote vedno bolj pomembne. To odražajo tudi tendence mladih k vse večji usmeritvi v privatno življenje in vse manjše zaupanje v politične in represivne organe države. Predvidevamo, da je v Sloveniji velik delež mladih s post-materialistično orientiranimi vrednotami nagnjen k izmikanju vojaški službi, medtem, ko so mladi z materialističnimi vrednotami in konzervativno politično usmeritvijo kažejo večji interes za vojsko in vojaške zadeve in verjetno predstavljajo bazo za rekrutiranje prostovoljnih vojakov (Malešič, 2003: 179).

Med razlogi za uveljavljanje pravice do ugovora vesti so se vse pogosteje pojavljali vzroki, ki ne spadajo med formalno priznane. Večina teh vzrokov je ponovno povezana z postmaterialističnimi vrednotami.

Študije so pokazale, da je ohlapnost sistema ugovora vesti v Sloveniji omogočila izmikanje vojaški obveznosti, ne le na podlagi legitimnih filozofskih, humanitarnih in verskih vzrokov, temveč tudi na podlagi nepisanih, neformalnih vzrokov, ki so jih navajali oporečniki: nočejo izgubljati časa v vojski; nočejo služiti skupaj z mladimi, bolj militaristično orientiranimi vojaki; nočejo izgubiti svoje individualnosti in pravice do privatnega življenja; nočejo zamuditi časa, v katerem bi v civilnem življenju lahko kaj zaslužili; menijo, da so oborožene sile neprimerne za vzgojo ljudi; ne ozirajo se na sistem poveljevanja ipd (Malešič, 2003: 179).

4.4.3. Ugovor vesti vojaški službi

Pogoje za uveljavljanje pravice do ugovora vesti in pravice ter dolžnosti tistih, ki jim je le-ta priznan urejaj Zakona o vojaški dolžnosti (členi od 38. do 48. Zakona o vojaški dolžnosti-uradno prečiščeno besedilo, 2002) in deloma tudi Zakon o obrambi, ki pravi: » Državljan, ki mu je priznan ugovor vesti vojaški dolžnosti, sodeluje pri obrambi države tako,

da nadomestno civilno službo praviloma opravi v Civilni zaščiti ali v drugih silah za zaščito, reševanje in pomoč, oziroma se usposobi za zaščito in reševanje ter te dolžnosti opravlja tudi v vojni« (6. člen, 2. točka Zakona o obrambi, 1994).

4.4.3.1. Razvoj ugovora vesti

Glede na to kateri vzroki motivirajo nabornike za ugovor vesti Moskos in Chambers razlikujeta med naslednjimi skupinami:

- verski (pripadniki različnih ver ali sekt, ki nasprotujejo nasilju ali uporabi orožja),
 - posvetni (tisti, ki jih vodijo politični ali osebni motivi) (Moskos, Chambers, 1993:5).
- Glede na področje njihovih prepričanj, pa so lahko oporečniki vojaški službi po Moskosu

in Chambersu:

- splošni (nasprotujejo kakršnikoli obliki vojne),
- selektivni (nasprotujejo določeni obliki spopadov),
- samovoljni (nasprotujejo uporabi določene vrste orožja, ponavadi jedrskega) (Moskos, Chambers, 1993: 5).

V razvoju ugovora vesti zgoraj omenjena avtorja razlikujeta med tremi obdobji (glej Razpredelnico 4.2):

- 1. Obdobje: značilno za zgodnje moderne Zahodne družbe. Ugovor vesti je uradno priznan, vendar pa zelo omejen (ponavadi na tradicionalne mirovniške sekte). Služenje poteka v obliki nebojnih aktivnosti v vojaški organizaciji,
- 2. Obdobje: značilno za moderne Zahodne družbe. Kriteriji za priznanje ugovora vesti se nekoliko omilijo; možne so tudi alternativne oblike civilnega služenja,
- 3. Obdobje: značilno za postmoderne Zahodne družbe. Poleg verskih oporečnikov priznajo države tudi nereligiozne, selektivne in pa tiste, ki nasprotujejo uporabi jedrskega orožja. Alternativno civilno služenje je v celoti priznано in enakovredno služenju vojaškega roka v vojaški organizaciji. V tem obdobju se drastično poveča število oporečnikov, predvsem na račun neverskih (Moskos, Chambers, 1993: 197).

Razpredelnica 4.2: *Periodizacija širitve koncepta ugovora vesti.*

	Merila države za priznanje ugovora vesti	Državna politika do oporečnikov	Trenutni cilji oporečnikov
Predmoderne zahodne družbe	Oporečniki so soočeni s popolno zmedo, v kateri država povsem različno in nedosledno dopušča neuradne oprostitev, kupovanje oprostitev ali zmanjševanje strogosti kazni.		
1. Obdobje Zgodnje moderne družbe	Doživljensko članstvo v tradicionalnih »mirovniških cerkvah«	Nebojevniška vojaška služba.	Oprostitev vojaške službe za vse religiozne oporečnike.
2. Obdobje Pozne moderne družbe	Kot zgoraj plus kakršnikoli religiozni ugovor proti vojaški službi.	Alternativno civilno služenje pod vojaškim nadzorom .	Oprostitev vojaške službe za vse oporečnike.
3. Obdobje Postmoderne zahodne družbe	Kot zgoraj plus nereligiozni ugovor vesti vojaški službi.	Alternativno civilno služenje pod civilnim nadzorom.	Zavzemanje za priznanje selektivnega ugovora vesti.

Vir: Moskos, Chambers, 1993: 7.

4.5. STRATIFICIRANOST MLADIH IN NJIHOV VREDNOTNI SISTEM

Znotraj skupine mladih vladajo velike interesne in vrednotne razlike. Zaradi tega je težko govoriti o mladih kot družbeni skupini, ki ima skupne cilje, interese, vrednote. Te razlike onemogočajo njihovo skupno delovanje in uveljavljanje interesov.

Poudariti je potrebno, da družbene vrednotne usmeritve mladih nikoli niso popolnoma homogene. Vsaka generacija, vsak posameznik in socialne skupine imajo svoje lastne, specifične, izvirne vrednotne ideje in sodbe, ki si pogosto med seboj nasprotujejo in se bojujejo (Ivančič-Kralj, 1993: 28).

Uletova o razcepljenosti mladih pravi: »Predpostavljamo, da kolikor bolj je mladina notranje razcepljena na mlade z različnimi življenjskimi kulturnimi stili, toliko manj jasno je,

kaj so družbeni potenciali mladih, oziroma, toliko bolj politično diferencirano je angažiranje mladih« (Ule, 1989: 16).

Zastavlja se vprašanje, ali je mladina v sodobnih družbah sploh dovolj homogena družbena kategorija, da bi lahko govorili o posebni družbeni skupini, ali je danes mogoče govoriti o mladini kot nosilcu specifičnih interesov in potreb (Vegič, 1990: 27).

Vegič (1990: 27) nato poudari, da ta heterogenost med mladimi ne temelji na razredni strukturiranosti, temveč na razlikah med določenimi generacijami, ki jim mladi pripadajo.

Pri obravnavanju mladine kot socialne kategorije, moramo zato upoštevati notranje razlike med mladimi in upoštevati te specifične lastnosti tudi pri interpretaciji dobljenih rezultatov. V mojem primeru do večjih medgeneracijskih razlik nebi smelo prihajati, saj vzorec zajema enotno skupino anketirancev znotraj katere so razlike v letih največ eno do dve leti.

Vprašanja se pojavljajo tudi glede pasivnosti mladih, ko govorimo o političnih in družbeno pomembnih zadevah. Prav ta pojav je zelo prisoten pri današnji mladini, saj kaže kaj malo zanimanja glede teh zadev. Uletova (1989: 15) meni, da tudi ta pasivnost mladih lahko razumemo kot svojevrsten način njihovega aktiviranja. S njim mladi kažejo svoje ne strinjanje z obstoječim družbenim sistemom.

Če je bila generacija kritične in uporne mladine šestdesetih let generacija »krize meščanske zavesti«, kot so ugotavljali številni družboslovci, potem je bila generacija sedemdesetih let predvsem generacija »krize industrijske zavesti« (Ule, 1989: 20). Menim, da lahko to logiko danes nadaljujem in rečem, da je današnja mladina generacija »krize kapitalistične in globalistične zavesti«. To potrjujejo številni protiglobalistični shodi, ki so se dogajali v zadnjih nekaj letih. Na njih so se večinoma shajali mladi, ki nasprotujejo kapitalističnemu izkoriščanju manj razvitih držav.

Glavni razlog za to gre verjetno iskati v spremembah v vrednotnih sistemih mladih, ki so se zgodile v zadnjem desetletju. Glede tega se mladi v Sloveniji bistveno ne razlikujejo od svojih vrstnikov v drugih državah. Te spremembe, do katerih prihaja, bistveno vplivajo na varnostno kulturo, zato področje vrednot in trendi, ki vladajo na tem področju predstavljajo zelo pomemben del moje naloge.

Ingelheart (1995: 75) ugotavlja, da so mladi v večini evropskih držav bolj postmaterialistično usmerjeni kot njihovi starši in ta njihova usmeritev se s staranjem ne spreminja. Razlog za to Ingelheart vidi v dejstvu, da so vse svoje življenje preživel v bolj

varnem okolju. Poleg tega še dodaja, da so na podlagi raziskav ugotovili, da so formalna izobrazba in trenutne ekonomske razmere glavni faktor pri oblikovanju osebnih vrednot.

4.5.1. Vrednote

Vrednote celotne družbe in na drugi strani vrednote posameznika v veliki meri pogojujejo odnos do varnostne kulture in z njo povezanih vprašanj. Poznavanje vrednot neke družbe je zato pri tem ključnega pomena. Vrednote so v tem primeru indikatorji, na podlagi katerih lahko sklepamo kakšen bo odziv ljudi v določenih situacijah, ki jih zaznamujejo različni viri ogrožanja (vojaški in nevojaški), oziroma nam povedo, kako ljudje vrednotijo delovanje obrambnega sistema države. Zato si pogledjmo nekaj definicij tega pojma.

Leksikon Cankarjeve založbe (LCZ) vrednote označi kot »ideje, norme, aktivnosti in materialni predmeti, ki jim pripadniki kake družbe skupno pripisujejo pomen za družbo (ideja enakosti, ipd)« (LCZ, 1976: 1042).

SSKJ taisti pojem označuje kot nekaj » čemur priznava kdo veliko načelno vrednost in mu zato daje prednost« (SSKJ – elektronska oblika).

Bolj natančno in kompleksno definicijo tega pojma pa najdemo pri Pantiću in Goluboviću. Prvi pravi: »Vrednote so relativno stabilne, obče in hierarhično organizirane značilnosti posameznika (dispozicije) in skupin (elementi družbene zavesti), ki se oblikujejo z medsebojnim delovanjem zgodovinskih, aktualno – socialnih in individualnih dejavnikov, ki zaradi tako pripisane zaželenosti usmerjajo obnašanje svojih nosilcev k določenim ciljem« (v Jelušič, 1988: 244). Drugi avtor pravi: » Vrednota je nekaj zaželenega, nekakšen abstrakten in relativno trajen standard, ki omogoča posamezniku in družbenim skupinam delati selekcijo med možnimi alternativami na osnovi tega, da je nekaj bolj zaželeno, bolj cenjeno, boljše napram drugim alternativam« (v Jelušič, 1988: 244).

Če povzamemo prej predstavljene definicije, lahko rečemo, da so vrednote nek okvir delovanja posameznika in družbenih skupin, usmeritve v določenih življenjskih situacijah. So relativno fiksne in se le redko spreminjajo. Največje spremembe v vrednotnih sistemih se dogajajo ob kakšnih prelomnih situacijah. Eden izmed takšnih prelomnih trenutkov je bilo tudi obdobje konca hladne vojne in propad socialističnih sistemov Vzhodne Evrope.

4.5.1.1. Od tradicionalnih k posmaterialističnim vrednotam

Obdobje po koncu hladne vojne je bilo v tem pogledu zelo pomembno. To trdi tudi

Kotnik, ki pravi:

»V obdobju hladne vojne je bil dokajšen del pozornosti strokovnjakov, ki se ukvarjajo z vprašanjem vrednot, namenjen obravnavanju konfliktnosti dveh takrat prevladujočih sistemov vrednot – socialističnega in kapitalističnega. Z odpravo tovrstne vrednotne dihotomije se je razširil prostor za obravnavo drugačnih vidikov notranje strukturiranosti problematike vrednot. Eden od vse pomembnejših vidikov je tudi razmerje med sistemi vrednot vojaške organizacije in civilnega okolja. Še posebej se to kaže v najrazvitejših industrijskih družbah, v katerih se slednje še posebej hitro spreminja« (Kotnik, 2002: 101).

Te spremembe v sistemih vrednot so šle od tradicionalnih, ki jim lahko rečemo tudi materialistične, k postmaterialističnim, kot jih označi Khor. On meni, da »Spremembo vrednot v smeri posmaterializma opredeljujejo kakovost življenja, decentralizacija, samorealizacija, samoopredeljevanje, emancipacija, razumevanje, empatija, komunikacije, ustvarjalnost, hedonizem, ekološka zavest« (v Jelušič, 1997: 179).

Nove vrednote, ki danes prevladujejo so tudi pogosto v nasprotju z vrednotami, ki jih gojijo oborožene sile (OS), ki so pretežno tradicionalne. Te razlike še poglobljajo razkol med civilnim okoljem in OS, na kar opozarja tudi Kotnik:

»Stalna družbena dinamika, predvsem pa politične spremembe v družbi ali družbenem okolju sprožijo tudi proces spreminjanja družbenih vrednot, kar v veliko večji meri, kot se ponavadi zdi ne dovolj pozornemu opazovalcu in kot bi želeli v OS, vpliva na odnos med OS in civilnim okoljem. Sprememba odnosa je še posebej očitna in opazna v primeru spreminjanja tradicionalnih vrednot, ki so bližje in bolj naklonjene vojaškemu, v bolj individualistično in liberalno konotirane vrednote« (Kotnik, 2002: 101).

4.5.1.2. Spremembe sodobnih družb v smeri postmaterializma in individualizma

Spremembe prevladujočih vrednot v razvitih družbah pripelje do spremembe celotne družbe, kar se odražajo na vseh ravneh družbenega življenja – političnem, gospodarskem, kulturnem, filozofskem in tudi obrambnem področju, kar je še posebej pomembno za cilje moje naloge. Spremembe vrednotnih sistemov gredo v smeri postmodernizma (predvsem se nanaša na civilno družbo) in individualizma, kar močno vpliva tudi na drugačen odnos ljudi (predvsem mladine) do obrambnega sistema (ta odnos se nanaša predvsem na vojaško

organizacijo). Razdor med vrednotami vojaške organizacije – kolektivizem in vrednotami razvitih industrijskih družb – individualizem se je v zadnjih letih močno poglobil, kar je vplivalo tudi na njeno organizacijo in delovanje.

V zadnjih 30. letih je prišlo zlasti v visoko razvitih državah blaginje do tako imenovanega postmodernega kulturnega preobrata - sindroma kulturnih sprememb, ki ga obeležuje nov sistem vrednot, izoblikovanih v pogojih ekonomske in socialne varnosti. Za ta sistem je značilna postmaterialistična usmeritev, zavračanje vsakršne oblasti, tako tradicionalnih oblik kot državne oblasti. Poudarek pa je na posamezniku, njegovi svobodi, samoizpolnitvi in smiselnem delu, prostem času, socialnih stikih in participaciji v družbenem življenju; večja je tudi osveščenost o varstvu okolja, pravicah žensk, homoseksualcev, večja je strpnost do tujcev in do različnosti v načinu življenja nasploh. Vendar pa na nastanek takšne orientacije ekonomska rast nima več neposredne povezave, pač pa izoblikovana demokratična kultura teh držav. Govorimo o kakovostno drugačnem sistemu vrednot in prepričanij, kar se kaže v tem, kako ljudje gledajo na življenje in kaj od njega pričakujejo. Novi sistem vrednot pa ni zgolj posledica družbenih sprememb, pač pa prav v tolikšni meri te spremembe sooblikuje (internet 7).

S postmodernizacijo se je ukvarjal tudi Ronald Inglehart, po katerem povzemam opredelitev tega družbenega procesa, ki pomeni neko prelomnico v razvoju sodobnih družb.

Postmodernizacija pomeni spremembe v pogledu na svet, ki je v industrijskih družbah prevladoval od industrijske revolucije. Je odraz sprememb, glede tega kaj ljudje pričakujejo od življenja. Vpliva in spreminja osnovne norme, ki se nanašajo na politiko, zaposlitev, religijo, družino in spolno vedenje. Kljub temu, da proces ekonomskega razvoja vodi v dve vzporedni smeri – modernizacijo in postmodernizacijo, ki sta zaradi tega tesno povezani, lahko ugotovimo, da gre pri slednji za kasnejšo stopnjo tega razvoja, povezano z povsem drugačnimi vrednotami in prepričanji kot pri modernizaciji. Ta vrednotni sistem ni le preprosta posledica ekonomskih in socialnih sprememb, temveč oblikuje socialno-ekonomske pogoje in je hkrati oblikovan z njihove strani v smislu soodvisnosti (Inglehart, 1997: 8).

Literatura o postmodernizaciji navaja nekaj specifičnih značilnosti v smeri katerih se le-ta danes razvija. Gre za to, da ta princip odstopa od poudarjanja ekonomske učinkovitosti, birokratske avtoritete in znanstvene racionalnosti, ki so zaznamovale modernizacijo, v smeri bolj humane družbe, z več prostora za individualno avtonomijo, raznovrstnost in samoizpolnitev (Inglehart, 1997: 12).

Za to, da se postmodernizem v neki družbi razvije in nato tudi ohrani so torej potrebne določene ekonomske in socialne razmere. Inglehart (1997: 31) meni, da so se razvite

industrijske družbe začele razvijati v smeri postmaterializma, ko so v svojem razvoju prišle do stopnje visoke socialne varnosti. Na tej točki so se njihove prioritete spremenile, od poudarjanja ekonomske rasti, do poudarjanja kvalitete življenja. Hkrati je prišlo tudi do obrata na političnem področju, kjer je politiko razrednega boja zamenjala politika, ki temelji na temah kot so: varstvo okolja, položaj žensk in spolnih manjšin.

Ingelheart (1997: 42) tudi poudari, kako pomembna je razlika med tem, ali ljudje čutijo socialno-ekonomsko varnost ali ne. V primeru, ko zaznavajo, da so jim ti pogoji zagotovljeni, pride do nekakšnega vseobsegajočega vala sprememb vrednotnega sistema družbe. »Vrednote preživetja«, ki so zaznamovale agrarne in zgodnje industrijske družbe, so zamenjale »vrednote blaginje«, ki so značilne za razvite industrijske družbe.

S tem, da se vrednote v sodobnih družbah spreminjajo se strinja tudi Jelušičeva (1997: 222), ko našteje naslednje trende na tem področju: diferenciacija in specializacija zaradi delitve dela in kompleksnosti družbenih odnosov; elektronizacija in avtomatizacija kot posledica razvoja mikroelektronike oziroma t. i. tretje tehnološke revolucije, ki zahteva višje kvalifikacije zaposlenih; usmeritev na prosti čas, ki je na lestvici vrednot zaposlenih delavcev zamenjal visoke osebne dohodke; izobraževalni cilji, kjer so vrednote izvajanja in prilagajanja, kot so samodisciplina, točnost, občutek dolžnosti, spoštljivost, smisel za red, zamenjale vrednote razvoja, kot so neodvisnost, ustvarjalnost samouresničitev, sodelovanje pri odločanju; feminizacija, zaradi katere se rušijo ustaljena razmerja med spoloma in kjer se »družba moških«, značilna po prevladi in nadzoru ljudi, željah po oblasti, bojevniškem obnašanju, razmišljanje o zmagah in varovanju pridobljenega statusa, posebej v vojaškem poklicu, srečuje z naraščajočo »žensko kulturo«, za katero so značilni zoperstavljanje vedenjskim vzorcem macho kulture, sporazumevanje, sodelovanje in kompromisi; etika odgovornosti posebej v zvezi z jedrskim zastraševanjem in ohranjanjem miru z grožnjami jedrskega uničenja, pa tudi v zvezi z nekdanjimi idejami o rasti in razvoju; mirovna gibanja, ki imajo za seboj podporo javnega mnenja v zahtevah po drastični demilitarizaciji in družbi brez vojske, izhajajo pa iz ugotovitve, da obstoječe varnostne strategije, utemeljene na zastraševanju in oboroževanju, bolj povečujejo nevarnost vojne, kot pa ohranjajo mir.

Te trende, najbolj nazorno prikazujeta Razpredelnica 4.3 (Razlike v sistemih vrednot vojaške organizacije in razvitih industrijskih družb) in Razpredelnica 4.4 (Moderno-postmodernemu konceptu primerljive dihotomije):

Razpredelnica 4.3: *Razlike v sistemih vrednot vojaške organizacije in razvitih industrijskih družb.*

VREDNOTE VOJAŠKE ORGANIZACIJE (kolektivizem)	VREDNOTE V RAZVITIH INDUSTRIJSKIH DRUŽBAH (individualizem)
<ul style="list-style-type: none"> - Zvestoba državi in enoti (patriotizem/lojalnost), - Nesebična pomoč (altruizem), <ul style="list-style-type: none"> - Dolžnost, - Poslušnost, - Red in disciplina, - Čast, - Zaupanje institucijam, <ul style="list-style-type: none"> - Egalitarizem, - Tovarištvo, - Skupinska identiteta in timsko delo, - Predanost vodji, skupini in načelom, <ul style="list-style-type: none"> - Samožrtvovanje, - Nacionalizem. 	<ul style="list-style-type: none"> - individualistično-hedonistična družbena klima, - slabitev lojalnosti in zaupanja v politične institucije, - zmanjševanje nacionalne zavesti in pomena patriotizma, <ul style="list-style-type: none"> - zahteve po obsežnejših državljskih pravicah ob hkratnem pozabljanju na državljske obveznosti, - vse večja razširjenost ugovora vesti, - zmanjševanje pomena socialnih odnosov in mrež, <ul style="list-style-type: none"> - zanašanje nase, - izpolnjevanje samega sebe, - izogibanje dolgoročnim obvezam, - prosti čas je pomembnejši od dela, - motiviranost vse bolj izhaja iz trenutne preračunljivosti in ozkih osebnih interesov.

Vir: Kotnik, 2002: 128.

Razpredelnica 4.4: *Moderno-postmodernemu konceptu primerljive dihotomije.*

MODERNO	POSTMODERNO
materialistično	postmaterialistično
tradicionalno	inovativno
Industrijsko	postindustrijsko
kapitalistično	postkapitalistično
zgodovinsko (tradicionalno)	postzgodovinsko ¹
(pred)konvencionalno	postkonvencionalno ²
institucionalne vrednote	vrednote trga delovne sile
institucionalno	poklicno
profesija	poklic
koncept razdelitve	koncept življenjskega stila ³
nacionalno	postnacionalno ⁴

Vir: Kotnik, 2002: 110

Nekatere, v obeh razpredelnicah našete značilnosti, so značilne tudi za slovensko družbo, kar pomeni, da bi lahko držala moja domneva, da so pri mladih v Sloveniji vedno bolj v ospredju postmaterialistične vrednote. To bom poizkušal potrditi kasneje tudi z podatki iz raziskavami »Slovenska mladina in vojaški poklic«, ki jih je leta 2003 izvedel Obramboslovni raziskovalni center na FDV.

5. EMPIRIČNI DEL

V nadaljevanju svoje naloge bom poizkušal hipoteze, ki sem jih postavil potrditi tudi z konkretnimi podatki, ki slonijo na empirični raziskavi. Raziskavo, iz katere sem izbral nekaj indikatorjev, je opravil Obramboslovni raziskovalni center na Fakulteti za družbene vede.

Omenjena raziskava, ki je bila izvedena leta 2003, je tretja v nizu raziskav z naslovom
»Stališča slovenske mladine do vojaškega poklica«.

Raziskava je zajela populacijo slovenskih srednješolcev tretjega letnika srednjih šol po vsej Sloveniji. Vzorec je enakomerno porazdeljen med različnimi programi in zajema 1468 anketirancev.

Iz te raziskave sem izbral nekaj indikatorjev, za katere menim, da kažejo na to, kakšna je varnostna kultura pri mladih v Sloveniji. Ti indikatorji ne omogočajo neposrednega dokazovanja postavljenih hipotez, temveč posredno sklepanje na podlagi dobljenih rezultatov. Indikatorji, ki sem jih izbral predvsem kažejo na to, kakšen je odnos mladih do slovenskega obrambnovarnostnega sistema, kakšna je seznanjenost mladih z obrambnovarnostnimi vprašanji in političnim sistemom države ter katere vrednote so pri njih prevladujoče. Pri tem sem izhajal iz predpostavke, da so pri slovenski mladini vse bolj prisotne postmaterialistične vrednote, ki sem jih opisal že prej v nalogi.

Z podatki, ki jih bom dobil z analizo teh indikatorjev bom lahko potrdil oziroma ovrgel obe pomožni hipotezi, s križanjem odvisnih in neodvisnih spremenljivk pa tudi glavno hipotezo. Pri tem bom upošteval strukturo koncepta obrambnovarnostne kulture, ki mi bo služila kot referenčni okvir na katerem bo temeljila izbira indikatorjev raziskave.

5.1. Kakšen je odnos mladih do nacionalnovarnostnega sistema RS

To vprašanje je eno izmed najpomembnejših pri ugotavljanju varnostne kulture, saj sta obe področji močno povezani. Na tej točki bom poizkušal ugotoviti, v kolikšni meri so mladi seznanjeni z nacionalnovarnostnimi vprašanji in vprašanji, ki se nanašajo na vojsko, ter kje se o njih največkrat pogovarjajo.

Za to, da bi dobil odgovor na vprašanje kje in s kom se mladi največkrat pogovarjajo o nacionalnovarnostnem sistemu, jim je bilo v raziskavi postavljeno naslednje vprašanje:

»KJE IN KAKO POGOSTO SE POGOVARJATE O VARNOSTNO-OBRAMBNIH VPRAŠANJIH IN VOJSKI?«

Anketiranci so imeli navedene tri različne možnosti: v šoli; s prijatelji, znanci; doma, v družini. Te tri možnosti so nato razvrstili v štiri različne razrede, kjer 4 pomeni, da se o tem pogovarjajo pogosto, 3 – včasih, 2 – redko in 1 – nikoli.

Po analizi teh indikatorjev lahko ugotovim, da se mladi redko (v šoli 49,5 %, s prijatelji 39,7 % in doma 45,3 %) ali včasih (v šoli 21,8 %, s prijatelji 37,5 % in doma 29,9 %) pogovarjajo o teh vprašanjih, saj ta dva odgovora prevladujeta pri vseh treh možnostih.

Odgovor »pogosto« je bil med vsemi tremi možnostmi najpogosteje izbran pri možnosti »s prijatelji, znanci« (7,8 %), najredkeje pa pri odgovoru »v šoli« (2,6 %). Ta zadnji podatek tudi potrjuje mojo trditev, da šola danes zelo slabo skrbi za širjenje informacij s področja varnosti, obrambe in vojske.

Razpredelnica 5.1 : *Kje in kako pogosto se pogovarjate o varnostno-obrambnih vprašanjih in vojski?*

	V šoli (%)	S prijatelji, znanci (%)	Doma, v družini (%)
nikoli	26,1	15,0	19,4
redko	49,5	39,7	45,3
včasih	21,8	37,5	29,9
pogosto	2,6	7,8	5,5

Dejstvo, da se mladi redko pogovarjajo o tej temi bo zanimivo primerjati s tem, kakšen interes imajo za informacije s tega področja.

Anketiranci so odgovarjali na vprašanje:

»KOLIKO VAS ZANIMAJO INFORMACIJE O VOJSKI IN NACIONALNI VARNOSTI?«

Na razpolago so bili naslednji odgovori: 1 – to me sploh ne zanima, 2 – to me bolj malo zanima, 3 – to me še kar zanima, 4 – to me zelo zanima, 9 – ne vem, o tem nisem premišljeval/a.

Razpredelnica 5.2: *Koliko vas zanimajo informacije o vojski in nacionalni varnosti?*

	Frekvence	Odstotek
sploh ne zanima	136	9,6
bolj malo zanima	468	33,0
še kar zanima	569	40,2
to me zelo zanima	244	17,2

Tu se pojavi zanimiv razkorak v primerjavi z rezultati prejšnjega vprašanja. Mladi namreč kažejo veliko zanimanje za tovrstne informacije, saj jih je kar 40,2 % odgovorilo, da jih to še kar zanima in 17,2 % , da jih to zelo zanima. Če temu dodamo še 33 % anketirancev, ki so odgovorili, da jih to bolj malo zanima (predvidevamo, da jih tema vsaj malo zanima) dobimo že zelo visok odstotek.

Iz teh rezultatov je torej razvidno, da je interes mladih velik. Prva naloga odgovornih (vojska, država, šole...) bi zato morala biti oblikovanje kanalov po katerih bodo tovrstne informacije prišle do ciljnih skupin in druga poskrbeti za to, da bodo te informacije posredovane v obliki, ki je za mlade zanimiva. Na tem področju bi lahko v prihodnosti pomembno vlogo imeli šola (morda s pomočjo izboljšane oblike obveznih izbirnih vsebin v srednji šoli in izbirnimi predmeti v osnovni šoli) in pa vojska (z učinkovitim komuniciranjem z javnostjo in predstavljanjem svoje aktivnosti mladim na njim zanimiv način).

Predvsem za vojsko bo to zelo pomembna naloga, saj se je z ukinitvijo naborniškega sistema prekinil zelo pomemben kanal za pretok informacij iz vojske v civilno družbo in obratno. Sedaj bo morala predvsem izrabiti medije in si s pomočjo njih ustvariti podobo, ki bo mlade pritegnila. To bo ključnega pomena, če si želi na trgu delovne sile izboriti zadostno število kandidatov za popolnjevanje svojih vrst.

Zelo koristno in smotrno bi bilo, če bi si nova vlada, oziroma zainteresirana ministrstva (predvsem obrambno in šolsko), za eno izmed nalog zadali tudi uvedbo šolskega predmeta , ki bi pokrival omenjeno področje nepristransko in celostno. Določene pobude na ta račun so že bile podane s strani Slovenske nacionalne stranke, vendar pa ni pričakovati, da bo do sprememb prišlo čez noč.

5.2. Kako dobro so mladi seznanjeni z vprašanji, ki se tičejo države, vojske, obrambe in varnosti?

Poznavanje in razumevanje zgoraj naštetih podsistemov sodobne družbe/države je ključnega pomena za oblikovanje posameznikove osebnosti in politične zavesti. Odraslega je tudi raven varnostne kulture, ki je v določeni meri pogojena z poznavanjem omenjenih področij.

Da bi v raziskavi to preverili je bilo anketirancem zastavljeno naslednje vprašanje:
»V KOLIKŠNI MERI STE SEZNANJENI Z VSEM, KAR SE TIČE DRŽAVE IN VOJSKE, OBRAMBE IN VARNOSTI?«

V anketi so anketiranci odgovarjali na vprašanja v zvezi s poznavanjem naslednjih področij:

- a) s političnim sistemom Republike Slovenije,
- b) z vključevanjem Slovenije v Evropsko unijo in NATO,
- c) s sistemom nacionalne varnosti Republike Slovenije,
- d) s sodelovanjem Slovenske vojske v mirovnih operacijah,
- e) z mednarodnimi varnostnimi organizacijami (OZN, NATO, OVSE...),
- f) z reševanjem sodobnih oboroženih konfliktov.

Na razpolago so bili naslednji odgovori: 1 – sploh nisem, 2 – v glavnem nisem, 3 – deloma sem, deloma nisem, 4 – v glavnem sem, 5 – v celoti sem.

Razpredelnica 5.3: *V kolikšni meri ste seznanjeni z vsem, kar se tiče države in vojske, obrambe in varnosti?*

	a) (%) ⁴	b) (%)	c) (%)	d) (%)	e) (%)	f) (%)
sploh nisem	9,5	3,6	8,8	11,3	9,1	15,1
v glavnem nisem	18,5	6,5	28,3	28,5	22,4	30,1
sem - nisem	43,7	31,2	44,0	38,7	41,1	33,2
v glavnem sem	24,0	46,5	15,8	16,8	22,0	16,1
v celoti sem	4,3	12,1	3,2	4,7	5,4	5,4

a) Seznanjenost mladih s političnim sistemom RS

Rezultati pri analizi omenjenega vprašanja so v skladu s pričakovanji. Ugotovimo lahko, da je slovenska mladina relativno slabo seznanjena z omenjenim področjem, še sploh.

Če upoštevamo dejstvo, da gre za enega izmed najpomembnejših elementov državnega sistema, so rezultati precej zaskrbljujoči. Srednja vrednost omenjene spremenljivke je 2,95, kar pomeni, da so se anketiranci v povprečju odločali za odgovor 3 – deloma sem, deloma nisem (seznanjen s političnim sistemom Republike Slovenije). Podrobnejša analiza da naslednje rezultate: v glavnem ali v celoti je z političnim sistemom države seznanjeno le 28,3 % (odgovora 4 in 5), v veliki večini prevladuje srednji odgovor (deloma sem, deloma nisem), ki predstavlja kar 43,7 % vseh odgovorov.

⁴ a) Seznanjenost mladih s političnim sistemom RS,

b) Seznanjenost mladih z vključevanjem Slovenije v Evropsko unijo in NATO,

c) Seznanjenost mladih s sistemom nacionalne varnosti RS,

d) Seznanjenost mladih s sodelovanjem Slovenske vojske v mirovnih operacijah,

e) Seznanjenost mladih z mednarodnimi varnostnimi organizacijami (OZN, NATO, OVSE,...),

f) Seznanjenost mladih z reševanjem sodobnih oboroženih konfliktov.

b) Seznanjenost mladih z vključevanjem Slovenije v Evropsko unijo in NATO

Ker omenjeno vprašanje po vstopu Slovenije v Evropsko unijo ni več aktualno, bom rezultate analize te spremenljivke predstavil bolj v grobem.

Rezultati so tu nekoliko drugačni, saj lahko vidimo, da so mladi relativno dobro poučeni o tej temi. Tudi aritmetična sredina je tu nekoliko višja - 3,57. V glavnem ali v celoti je s tem področjem seznanjeno več kot polovica vprašanih (58,6 %). Ta visok rezultat je povsem realen, saj je prav v tem času vlada zelo intenzivno prepričevala slovenske državljane o prednostih vstopa v omenjeni evropski integraciji.

c) Seznanjenost mladih s sistemom nacionalne varnosti Republike Slovenije

Tu so rezultati še nekoliko slabši kot pri prvem vprašanju. Aritmetična sredina vrednosti te spremenljivke je le 2,76, kar pomeni, da je zopet povprečen odgovor deloma sem, deloma nisem (seznanjen s sistemom nacionalne varnosti RS). V glavnem ali v celoti seznanjenih s tem področjem je le 19 % vseh anketiranih, kar potrди moje trditve, da so mladi zelo slabo poučeni o tem zelo pomembnem področju. Največji je zopet delež tistih s srednjim odgovorom – 44 %, povečal pa se je delež tistih, ki sploh niso oziroma v glavnem niso seznanjeni z obravnavano temo. Teh je kar 37,1 %. Ob upoštevanju, da je to eno izmed ključnih delov sistema, ki zagotavlja varnost in omogoča vsakršen razvoj države oziroma družbe, je ta rezultat še toliko bolj zaskrbljujoč.

Tu se pojavi vprašanje: ali mlade to področje enostavno ne zanima, ali pa imajo premalo informacij o njem. Če sklepamo po rezultatih analize vprašanja: »Koliko vas zanimajo informacije o vojski in nacionalni varnosti?«, lahko sklepamo, da jih to področje kar zanima in je torej težava v tem, da jim tovrstne informacije niso dostopne, oziroma so v obliki, ki je za njih nedostopna ali nezanimiva.

Potrebno je še dodati, da se je vojska v zadnjih letih zelo trudila predstaviti svojo dejavnost širši javnosti, predvsem mladim. Prireditve na katerih je vojska predstavljala svojo dejavnost in opremo so bile zelo lepo obiskane, predvsem s strani mladine. Takšne in podobne akcije dajejo upanje za izboljšanje razpoznavnosti SV in boljšo predstavitev delovanja nacionalnovarnostnega sistema.

d) Seznanjenost mladih s sodelovanjem Slovenske vojske v mirovnih operacijah

Mirovne akcije so ena izmed novih oblik delovanja Slovenske vojske, ki izhaja iz mednarodnih pogodb in dolžnosti, ki jih je Slovenija prevzela z vstopom v mednarodne organizacije. Področje se ne navezuje neposredno na temo moje naloge, vendar pa menim, da

so rezultati lahko pomemben pokazatelj tega, kako je SV predstavila svoje nove naloge širši javnosti.

Dobro seznanjenih s sodelovanjem SV v mirovnih operacijah (v glavnem in v celoti seznanjeni) je le 21,5 % vprašanih, medtem ko 39,8 % v glavnem ali sploh ni seznanjenih s to nalogo SV.

e) Seznanjenost mladih z mednarodnimi varnostnimi organizacijami (OZN, NATO, OVSE...)

To je področje, ki je postalo bolj aktualno predvsem v zadnjih letih med procesom vključevanja Slovenije v Evropsko unijo in NATO, je tudi dober pokazatelj tega, kako uspešna je bila država pri predstavitvi teh institucij svojim državljanom. Predvsem je pomembno kako to področje poznajo mladi, saj so prav oni tisti, ki bodo v prihodnosti zastopali Slovenijo v teh institucijah.

Raziskava je dala naslednje rezultate: anketiranci so v povprečju srednje dobro (slabo) seznanjeni s tem področjem (aritmetična sredina 2,92). Rezultati so precej podobni tistim pri prvem vprašanju (politični sistem). Zanimiva je primerjava z rezultati pri vprašanju o seznanjenosti z vključevanjem Slovenije v EU in NATO. Ugotovim lahko, da je država zelo dobro poskrbela za to, da so bili državljani seznanjeni z vsem, kar je spremljalo vstop Slovenije v ti dve evropski integraciji (pogoji za članstvo, finančne, gospodarske, varnostne in ostale posledice...), ob tem pa pozabila na samo predstavitev teh dveh organizacij (delovanje, organizacija...).

f) Seznanjenost mladih z reševanjem sodobnih oboroženih konfliktov

Reševanje sodobnih oboroženih konfliktov je tema, ki je bila v zadnjem obdobju precej v ospredju, iz več razlogov. Pri nas je bila predvsem aktualna v povezavi z že tolikokrat omenjenim vstopom Slovenije v NATO, ki zagotavlja kolektivno varnost svojim članicam.

Drug razlog za aktualnost te teme so bile nove oblike lokalnih spopadov nizke intenzitete, ki so prevladovali v zadnjem obdobju (vojne na območju bivše Jugoslavije, krizna in vojna žarišča na območju držav bivše Sovjetske zveze...). Vse te nove oblike spopadov so zahtevale tudi povsem nove pristope k njihovem reševanju. Sodobne vojske so bile prisiljene sodelovati v akcijah, ki za njih niso tipične (razne oblike mirovniških akcij).

Na nove izzive so se sodobne vojske prilagodile z novim načinom organizacije. Danes se predvsem poudarja modularno sestavo oboroženih sil, ki omogočajo zelo hiter reakcijski čas in maksimalno prilagoditev vsem izzivom sodobnih groženj.

Rezultati raziskave kažejo na to, da so mladi slabo seznanjeni s temi novimi nalogami oboroženih sil (aritmetična sredina odgovorov 2,67). Kar 45,2 % anketiranih srednješolcev je odgovorilo, da s tem v glavnem ali sploh niso seznanjeni, če temu dodamo še 33,2 % tistih, ki deloma so, deloma niso je njihov delež že večji od 75 %.

Če povzamem rezultate vseh šestih področji nacionalne obrambe in varnosti, ki sem jih na podlagi rezultatov ankete analiziral, lahko zaključim, da so mladi v Sloveniji relativno slabo seznanjeni s tem področjem.

Po pričakovanjih so mladi najboljše seznanjeni s področji, ki so bila v zadnjem času medijsko bolj izpostavljena. Tu izstopa predvsem področje vključevanja Slovenije v Evropsko unijo in NATO. Najslabši rezultati so bili na področjih, ki so medijsko najslabše pokrita: sistem nacionalne varnosti RS, sodelovanje SV v mirovnih operacijah, reševanje sodobnih oboroženih konfliktov.

Iz primerjava teh rezultatov s tistimi pri vprašanju pod točko 5.1. lahko zaključim, da so mladi zelo zainteresirani za omenjene teme, vendar pa jim družina, prijatelji in obstoječi izobraževalni sistem teh informacij ne uspejo učinkovito predstaviti. Pri tem je pomembno poudariti, da morajo biti informacije, ki ciljajo na mlajšo populacijo predstavljene na način, ki jih pritegne. V nasprotnem primeru je lahko ves trud zaman.

5.3. Vrednotni sistem današnje mladine

To je eno izmed ključnih področji, ki med drugim determinira tudi odnos mladih do nacionalnovarnostnih in obrambnih vprašanj ter s tem vpliva na raven varnostne kulture.

Podrobneje sem o tem, kakšni so trendi na tem področju, že pisal, zato se bom sedaj osredotočil na konkretne številke, ki bodo služile kot test za preverjanje mojih tez ter jih potrdile ali ovrgle. Teza, ki jo bom preverjal je, ali res pri mladih danes prevladujejo t.i. posmaterialistične (posmodernistične) vrednote, ki so pogosto v nasprotju z vrednotami, ki jih zastopa varnostni sistem države na čelu z vojsko.

Identifikacija vrednot je zelo kompleksen postopek, ki zahteva veliko natančnost in previdnost. Izmed vprašanih v raziskavi sem izbral nekaj indikatorjev, ki po mojem mnenju najboljše odražajo vrednotno usmerjenost današnje mladine. Poudariti je potrebno, da

vprašanja za to raziskavo niso bila namensko pisana za preverjanje tovrstnih hipotez. To pomeni, da sem moral poiskati tiste indikatorje, ki se temu najbolj približajo.

Pri analizi podatkov sem upošteval delitev vrednot na postmaterialistične in materialistične. Za prve je predvsem značilno poudarjanje individualizma in osebne svobode posameznika, skrb za ohranitev okolja, antiglobalizacija...; za druge pa poudarjanje nacionalne zavesti, kolektivizem, avtoriteta ...

Za preverjanje te teze sem izbral naslednje vprašanje:

PROSIMO, DA PREGLEDATE SPODAJ NAŠTETE CILJE IN V OKENCIH ZAPIŠETE, KATERI CILJ JE PO VAŠEM MNENJU V SLOVENIJI NAJBOLJ POMEMBEN IN KATERI DRUGI NAJBOLJ POMEMBEN?

Sledilo je še vprašanje:

V NASLEDNJE OKENCE ZAPIŠITE ŠE, KATERI OD ZGORAJ NAŠTETIH CILJEV JE NAJMANJ POMEMBEN?

Anketiranci so imeli na voljo naslednje možne cilje. Pri vsakem bom označil ali gre za materialističen (MA) ali postmaterialističen cilj (PMA). Potrebno je dodati, da sem si pri delitvi ciljev pomagal z Ingelheartovo (1997: 108-113) delitvijo vrednot na modernistične in postmodernistične. Glede na njegovo delitev sem, v raziskavi ponujenim ciljem, določil materialistično oziroma postmaterialistično usmerjenost.

Razpredelnica 5.4: *Najpomembnejši, drugi najpomembnejši in najmanj pomemben cilj v Sloveniji.*

	Najbolj pomemben (%)	Drugi najbolj pomemben (%)	Najmanj pomemben (%)
ekonomska rast (MA)	15,2	8,3	6,9
močna obramba (MA)	9,1	4,8	15,6
čisto in urejeno okolje (PMA)	7,2	9,3	7,2
boj z rastočimi cenami (MA)	3,6	4,5	13,7
svoboda govora (PMA)	6,7	7,9	7,7
trdno gospodarstvo (MA)	16,2	10,4	1,6
boj proti kriminalu (MA)	8,4	12,8	3,0

humana družba (PMA)	5,8	6,9	5,5
ohranjanje reda v državi (MA)	6,8	11,5	1,4
upoštevanje idej (PMA)	,8	3,9	18,5
več vpliva na odločitve oblasti (PMA)	2,0	3,6	12,0
enakost med ljudmi (PMA)	18,2	16,0	2,0

V nasprotju z mojimi pričakovanji, so med mladimi v Sloveniji, še vedno rahlo v ospredju materialistične vrednote. Med najpomembnejšimi cilji sta ekonomska rast (15,2 %) in trdno gospodarstvo (16,2%), precej pomembna se jim zdi tudi močna obramba (9,1 %). Med vsemi indikatorji je sicer največji delež dobila enakost med ljudmi (18,2 %), vendar pa so ostali postmaterialistični cilji ostali daleč zadaj. Naslednje je bilo čisto in urejeno okolje (7,2 %).

Nekoliko drugačni so rezultati mnenju mladih glede drugega najpomembnejšega cilja, kjer je stanje že veliko bolj izenačeno. Odgovori so skoraj polovično razporejeni med materialistične in postmaterialistične vrednote. V tem primeru se je daleč največ anketirancev odločilo za enakost med ljudmi (16 %), med postmaterialističnimi vrednotami sledijo čisto in urejeno okolje (9,3 %) ter svoboda govora (7,9 %). Med materialističnimi prevladujejo boj proti kriminalu (12,8 %), ohranjanje reda v državi (11,5 %) in trdno gospodarstvo (10,4 %).

Najmanj pomembne se zdijo mladim naslednje vrednote: upoštevanje idej z 18,5 %, močna obramba z 15,6 %, boj z rastočimi cenami z 13,7 % ter več vpliva na odločitve oblasti z 12 %. Nenavadno je, da je dobila »močna obramba« relativno visok odstotek (9,1%) pri najpomembnejših vrednotah, nato pa je bila na drugem mestu med tistimi vrednotami, ki se mladim zdijo najmanj pomembne (15,6%).

Na podlagi teh rezultatov lahko ugotovim, da mladi dajejo materialističnim in postmaterialističnim vrednotam približno enako težo. V najmanjši meri so se pri tem vprašanju odločali za možnosti: trdno gospodarstvo in ohranjanje reda v državi, ki sta dobili 1,6 % oziroma 1,4%. V obeh primerih gre za materialistični vrednoti.

Pomembne podatke o vrednotni usmerjenosti mladih v Sloveniji lahko dobimo tudi na osnovi njihovih mnenj glede virov ogrožanja varnosti naše države. Ti podatki nam povedo, kaj mladi vidijo kot največje tveganje varnosti naše države. V zadnjih letih se je tudi na tem

področju zgodilo veliko sprememb, ki se kažejo v vse večjem poudarjanju nevojaških in upadanju pomena vojaških virov ogrožanja.

Preverimo, če ti trendi veljajo tudi za Slovenijo. V ta namen sem analiziral odgovore na vprašanje:

V ZADNJEM ČASU VELIKO RAZPRAVLJAMO NE LE O VOJNI, TEMVEČ TUDI O NEVARNOSTIH, KI IZVIRAJO IZ SODOBNE CIVILIZACIJE. KOLIKO PO VAŠEM MNENJU NASLEDNJI DEJAVNIKI OGROŽAJO VARNOST SLOVENIJE?

Pri vsakem dejavniku je bilo možno izbirati med petimi odgovori: 1 – sploh ne, 2 – malo, 3 – precej, 4 – zelo, 9 – ne vem.

Za to, da bi ugotovil katere vire ogrožanja mladi zaznavajo kot najpomembnejše sem primerjal aritmetične sredine vseh naštetih dejavnikov ogrožanja varnosti. Med njimi so tako tradicionalni viri ogrožanja kot tisti, ki izvirajo iz sodobne civilizacije.

Rezultati v Razpredelnici 5.5 kažejo na to, da so tudi v Sloveniji v ospredju viri ogrožanja, ki izhajajo iz sodobnih civilizacijskih trendov. Zelo visoko na seznamu najdemo dejavnike kot so: kriminal, brezposelnost, droge, begunci in ilegalni priseljenci, majhna nataliteta itd. Po pričakovanju so dejavniki kot so terorizem, vojaške grožnje, v ozadju.

Razpredelnica 5.5: *Dejavniki ogrožanja varnosti Slovenije.*

Dejavniki	Aritmetična sredina
Kriminal	3,11
Gospodarski problemi	3,01
Brezposelnost	3,01
naravne in tehnološke nesreče	2,98
mamila, narkotiki	2,98
begunci in ilegalni priseljenci	2,95
majhna nataliteta	2,90
prometne nesreče	2,89
uničevanje okolja	2,88
Revščina	2,86
razprodaja družbenega premoženja	2,77
zaostajanje na področju znanosti in tehnologije	2,76
notranjepolitična nestabilnost	2,76
konflikti na ozemlju nekdanje Jugoslavije	2,70
Terorizem	2,69
Samomorilnost	2,65
vojaške grožnje s strani drugih držav	2,63
skrajni nacionalizem	2,59
AIDS	2,39

Kljub vsemu, pa lahko opazimo, da mladi še vedno pripisujejo zelo velik pomen dejavnikom, ki ogrožajo njihovo socialno in ekonomsko varnost, v čemer se odražajo njihove materialistične vrednote. Razlog za to so socialne in ekonomske razmere v Sloveniji, ki še vedno ne dosegajo ravni najrazvitejših evropskih držav. To dejstvo postavlja posameznika v naši družbi v položaj, v katerem je prisiljen osredotočiti se na svojo eksistenco, kar ga avtomatično oddaljuje od postmaterialističnih vrednot in razmišljanja.

To trditev lahko preverimo na podlagi vprašanja iz raziskave, ki je mlade spraševalo po tem, v kateri družbeni sloj menijo, da spada njihova družina. Na razpolago so imeli lestvico z desetimi stopnjami na katero so umestili svojo družino. Pri tem 1 pomeni najnižji sloj in 10 najvišjega.

Iz Razpredelnice 5.6 je razvidno, da je velika večina mladih svoje družine uvrstila v srednji družbeni razred, kar potrjuje mojo domnevo. Po pričakovanjih prevladujeta predvsem 5. in 6. razred, ki skupaj predstavljata 51,2% delež. Malce bolj presenetljivo je, da tudi naslednja dva razreda zavzemata relativno velik delež – 32,2% (7. in 8. razred). V najvišji razred (9. in 10. razred) se uvršča 4,2% mladih, medtem ko v najnižjega (1. in 2. razred) le 1.3%.

Razpredelnica 5.6: *Kako bi opredelili družbeni položaj svoje družine?*

Družbeni sloj	Frekvence	Odstotek (%)
1 - najnižji	10	0,7
2	9	0,6
3	45	3,1
4	102	6,9
5	414	28,2
6	337	23,0
7	290	19,8
8	182	12,4
9	35	2,4
10 - najvišji	27	1,8

S pomočjo naslednjega vprašanja bom še preveril, v kolikšni meri se vrednote mladih ujemajo z vrednotami, ki jih goji vojaška organizacija. Za njih je značilno, da so pretežno tradicionalistične in usmerjene h kolektivizmu, nasproti vrednotam razvitih industrijskih družb, kjer prevladuje individualizem. Glavno vprašanje, ki se tu poraja je, ali se trendi, ki se kažejo v razvitih industrijskih družbah, uveljavljajo tudi že v Sloveniji.

Vprašanje iz raziskave se glasi:

RAZMISLITE O SISTEMU OBVEZNEGA SLUŽENJA VOJAŠKEGA ROKA. ALI SE STRINJATE, DA SLUŽENJE VOJAŠKEGA ROKA ZA MLADE LJUDI POMENI

(možnosti so našteje v tabeli 5.7):

Možni so bili odgovori: 5 – popolnoma se strinjam, 4 – se strinjam, 3 – niti se strinjam, niti se ne strinjam, 2 – se ne strinjam, 1 - sploh se ne strinjam.

Rezultati v Razpredelnici 5.7 so bolj ali manj pričakovani. Mladi imajo glede vojske dokaj dobro mnenje, saj so rezultati analize tega vprašanja v ospredje postavili tiste značilnosti služenja vojaškega roka, ki imajo pozitiven prizvok. Med tistimi, ki nosijo negativno komponento (izguba časa, izguba dohodka, izguba osebne svobode,...) je najvišje, na četrtem mestu »izguba časa za pomembnejše stvari«, ki je dobila povprečno vrednost 3,31.

Mladim v Sloveniji so glede na te rezultate tradicionalne vrednote vojske, ki temeljijo na redu in disciplini, dokaj blizu. Kljub tem rezultatom je težko trditi, da je slovenska mladina (družba) tradicionalistično usmerjena. Morda gre razlog za takšne rezultate iskati tudi v tem, da je vzorec zajel starostno skupino mladih, ki o omenjenih temah razmišljajo še zelo nekritično. Vpliv na njihovo mnenje o vojaški instituciji bi lahko imelo tudi mnenje staršev ali koga drugega iz njihove okolice.

Igor Kotnik Dvojmoč opozarja na nekatere probleme s katerimi se je ukvarjala Slovenska vojska v zadnjih letih pred ukinitvijo obveznega naborniškega sistema, ki so prav odraz vse bolj poudarjenega individualizma. Najbolj se je to odražalo v nekaterih incidentih, ko vojaki na služenju vojaškega roka niso upoštevali poveljujočih in pravil obnašanja v vojski. Kotnik to situacijo označi kot »pojav prostih strelcev« (povzeto po Kotnik, 2002: 147).

Razpredelnica 5.7: *Kaj za vas pomeni služenje vojaškega roka?*

	Aritmetična sredina
pridobitev koristnih navad za življenje	4,02
pridobitev osebnega znanja in izkušenj	3,98
pridobitev novih prijateljev	3,87
privzganje domoljubja	3,34
izgubo časa za pomembnejše stvari	3,31
podrejanje avtoriteti poveljnika	3,29
izgubo osebnega dohodka v času služenja	3,28
prenos vrednot mladih v vojsko	3,21
pridobitev časa za razmislek o nadaljnjem življenju	3,20
prenos militarističnih vrednot na mladino	3,17
neenako razporeditev obveznosti	3,12
izgubo osebne svobode	2,96

5.4. Obrambnovarnostno vedenje mladih

V teoretičnih izhodiščih moje naloge sem ugotovil, da se v obrambnovarnostnem vedenju ljudi odraža njihova obrambnovarnostna kultura. Hkrati je tudi pokazatelj njihovega odnosa do nekaterih družbenih pojavov (militarizem – antimilitarizem, nestrpnost...).

To področje lahko torej preverimo z analizo indikatorjev, ki kažejo odnos mladih do vprašanj, ki se pojavljajo v sodobni družbi (vloga žensk v vojski, odnos do istospolno usmerjenih, nasprotovanje uporabi orožja, nasprotovanje služenju vojaškega roka itd.).

V ta namen sem analiziral naslednja vprašanja iz raziskave:

ČE BI V SLOVENIJI V PRIHODNJE ŠE OBSTAJALO OBVEZNO SLUŽENJE VOJAŠKEGA ROKA, ZA KATERO MOŽNOST SLUŽENJA BI SE VI OSEBNO ODLOČILI?

Razpredelnica 5.8 : *Za katero vrsto služenja bi se vi osebno odločili?*

	Odstotek (%)
za služenje vojaškega roka z orožjem	40,4
za služenje vojaškega roka brez orožja	9,2
za nadomestno civilno službo (civilno služenje)	14,9
sem dekle in ne bi bila pripravljena služiti vojaškega roka	20,1
sem dekle, bi pa bila pripravljena služiti vojaški rok	15,4

Iz Razpredelnice 5.8 je razvidno, da se je največji delež mladih (40,4 %) odločil za služenje vojaškega roka z orožjem, kar je zanimiv podatek, glede na to, da se je vsako leto povečeval delež tistih, ki so uveljavljali pravico do ugovora vesti. Preseneča tudi relativni visok delež deklet, ki bi bile pripravljene služiti vojaški rok, saj se je za to možnost odločilo 43,4 % vseh deklet (če upoštevamo samo zadnji dve možnosti na kateri so odgovarjala le dekleta).

Mladi v srednji šoli torej kažejo relativno visok interes za služenje vojaškega roka. Pojavlja se torej vprašanje, zakaj se je iz leta v leto povečevalo nasprotovanje služenju vojaškega roka med naborniki. Kateri so dejavniki, ki so vplivali na to spremembo?

Vprašanje vloge žensk v oboroženih silah je v zadnjih letih pogosto omenjano. Mnenja stroke in širše javnost glede tega vprašanja so precej deljena. V nadaljevanju bom preveril, kakšen odnos ima slovenska mladina do nekaterih vprašanj, ki so povezana z ženskami v vojski.

Poglejmo, kako so se glede tega ali naj bi ženske opravljale vojaški poklic, opredelili slovenski srednješolci:

Razpredelnica 5.9: *Ali vi osebno podpirate, ali ne podpirate možnost opravljanja vojaškega poklica za ženske v Slovenski vojski?*

	Odstotek (%)
da, opravljajo naj vse naloge, tudi bojne	41.2
da, vendar naj opravljajo samo nebojne naloge	33.7
nasprotujem kakršnemukoli vključevanju žensk v vojsko	18.1
ne vem, ne morem oceniti, b.o.	7.0

Iz rezultatov je razvidno, da so tudi med slovensko mladino mnenja glede vloge, ki naj bi jo imele ženske v vojski, precej deljena. Vidimo lahko, da relativno nizek odstotek (18,1 %) anketiranih nasprotuje kakršnemukoli vključevanju žensk v vojsko, na drugi strani pa je odstotek tistih, ki menijo, da bi lahko ženske opravljati vse naloge, najvišji (41,2 %). Tistih, ki menijo, da bi morale ženske opravljati samo nebojne naloge je 33,7 %.

V povezavi s tem vprašanjem je sledilo še naslednje vprašanje, s katerim se je preverjal odnos mladih do sodelovanja z ženskami v vojski:

Razpredelnica 5.10: *Predstavljajte si, da ste zaposleni v Slovenski vojski. Ali bi v vojaški službi sodelovali z vojakinjami, podčastnicami in častnicami?*

	Odstotek (%)
da, vedno	55.2
da, če bi bilo potrebno	22.3
vseeno bi mi bilo	12.9
ženske ne sodijo v vojsko	6.5
ne vem, ne morem oceniti	3.1

Rezultati so podobni kot pri prejšnjemu vprašanju, le da je tu odstotek tistih, ki jih ne bi motilo sodelovanje z ženskami v vojski, še višji. Vedno bi z ženskami sodelovalo 55,2 % anketiranih, 22,3 % bi jih sodelovalo, če bi bilo potrebno, 12,9 % je vseeno, le 6,5 % pa meni, da ženske ne sodijo v vojsko.

Naslednje vprašanje je anketirane spraševalo po njihovem mnenju glede tega, da bi jim poveljevala podčastnica oziroma častnica:

Razpredelnica 5.11: *Ali bi imeli pomisleke, če bi vam poveljevala podčastnica oziroma častnica?*

	Odstotek (%)
da	23.6
ne	76.4

Vidimo lahko, da veliko večino (76,4%) mladih ne bi motilo dejstvo, da bi jim poveljevala ženska, kar je glede na rezultate prejšnjih dveh vprašanj pričakovan rezultat.

Drugo področje, ki zelo deli mnenja ljudi se nanaša na vključenost istospolno usmerjenih ljudi v vojsko. Mladi so v anketi odgovarjali na naslednje vprašanje:

Razpredelnica 5.12: *Ali bi v vojaški službi sodelovali z vojaki/-njami, podčastniki/-cami in častniki/-cami, za katere ste prepričani, da so istospolno usmerjeni (homoseksualci/-ke)?*

	Odstotek (%)
da, vedno	23.5
da, če bi bilo potrebno	22.7
vseeno bi mi bilo	21.6
homoseksualci ne sodijo v vojsko	24.9
ne vem, ne morem oceniti	0.1

Rezultati v tem primeru kažejo precej deljena mnenja, saj so odstotki skoraj enakomerno razdeljeni med štiri možnosti. Med vsemi anketiranci bi z istospolno usmerjenimi vojaki/-njami, podčastniki/-cami, častniki/-cami, vedno sodelovalo 23,5 %, 22,7 % če bi bilo potrebno, 21,6 % bi bilo vseeno, 24,9 % pa meni, da homoseksualci ne sodijo v vojsko.

Z analizo zadnjih petih vprašanj sem dobil približno sliko obrambnovarnostnega vedenja mladih. Ob upoštevanju dejstva, da se v obrambnovarnostnem vedenju odraža obrambnovarnostna kultura, nam ti rezultati predstavljajo tudi pomembne informacije glede tega področja. Na podlagi rezultatov, ki sem jih dobil z analizo teh vprašanj, bi lahko sklepal, da so pri mladih v Sloveniji postmaterialistične vrednote (enakost med ljudmi, enakopravnost žensk, enakopravnost istospolno usmerjenih...) na precej visokem mestu. Vendar pa je to prehitra sodba, saj je to področje zelo kompleksno in odvisno od mnogih dejavnikov.

V nadaljevanju se pokaže, da mladi v Sloveniji le niso tako zelo postmaterialistično usmerjeni. Razloge za to gre iskati v družbeno ekonomskih razmerah in politični situaciji, ki trenutno vlada v naši državi. Ob družbenih pojavih, kot so brezposelnost, manjša socialna varnost, se mladi v večji meri zatekajo k tradicionalnim materialistični vrednotam, ker jim le-te nudijo večji občutek tako socialne, kot fizične varnosti.

5.5. Povezava med vrednotnim sistemom mladih in njihovim odnosom do političnega in nacionalnovarnostnega sistema

Za preverjanje te teze je bilo potrebno najprej ugotoviti kakšen je vrednotni sistem mladih ter kakšen je njihov odnos do nacionalnovarnostnega sistema. To sem poizkušal ugotoviti z analizo indikatorjev pod točkami 5.1., 5.2. in 5.3.

Glede prvega področja lahko rečem, da je iz raziskave razvidno, da mladi v Sloveniji niso tako postmaterialistično usmerjeni kot sem pričakoval. Možno je, da je do tega odstopanja prišlo tudi zato, ker sem za preverjanje teze uporabljal indikatorje, ki so bili izbrani za druge namene. Drug razlog za takšne rezultate je lahko tudi dejstvo, da se je v zadnjih letih slovensko politično okolje zasukalo v desno, kar dokazujejo tudi rezultati zadnjih državnozbornih volitev in volitev v Evropski parlament. Ta zasuk v politični konzervatizem se verjetno odraža tudi na vrednotni usmerjenosti mladih. Tretji razlog pa lahko iščemo v družbeno-ekonomskih razmerah, ki vladajo v Sloveniji od osamosvojitve. Naša družba se še vedno sooča z nekaterimi tranzicijskimi problemi kot so: brezposelnost in težave mladih pri zaposlovanju, manjša socialna varnost, revščina itd. Mnenje mladih glede položaja njihove družine v družbi je razviden iz Razpredelnice 5.6 pod točko 5.3.

Na podlagi teh indikatorjev lahko ugotovim, da v Sloveniji še niso zagotovljene razmere, katere Ingelheart (1990: 11; 1997: 31, 40) navaja kot pogoj za postmodernizacijo določene družbe. Za razvoj postmaterialističnih vrednot morajo biti po njegovem mnenju zagotovljene socialne, varnostne in ekonomske razmere, ki članom določene družbe zagotavljajo občutek vsesplošne varnosti (ekonomska stabilnost, socialna varnost, odsotnost vojaških virov ogrožanja...). V takšnih razmerah člani družbe, ki doseže neko stopnjo blaginje, usmerijo svoje interese in pozornost na področja, ki so povezana z postmaterialističnimi vrednotami kot so enakost med ljudmi, osebna svoboda, svoboda izražanja, okoljevarstvene zahteve itd.

Slednje je razvidno tudi iz rezultatov v Razpredelnici 5.5 pod točko 5.3., kjer so naštetih najpomembnejši viri ogrožanja varnosti naše države. Med njimi so na zelo visokem mestu tudi gospodarski problemi, brezposelnost, revščina, razprodaja družbenega premoženja.

Pri odnosu mladih do nacionalnovarnostnega sistema Slovenije (vojska, nacionalna varnost in obramba...) je potrebno poudariti dve dejstvi: mladi so z omenjenim področjem slabo seznanjeni in med njimi vlada relativno veliko zanimanje za omenjene teme.

Pri nadaljnji analizi se bom osredotočil na naslednji dve vprašanji⁵:

1. V kolikšni meri ste seznanjeni z vsem, kar se tiče države in vojske, obrambe in varnosti? (a) s političnim sistemom Republike Slovenije in b) s sistemom nacionalne varnosti Republike Slovenije)
2. Prosimo, da si ogledate spodaj naštete cilje in v okenci vpišete, kateri cilj je po vašem mnenju v Sloveniji najbolj pomemben in kateri drugi najbolj pomemben? (ekonomska rast, močna obramba, čisto in urejeno okolje, boj z rastočimi cenami, svoboda govora, trdno gospodarstvo, boj proti kriminalu, humana družba, ohranjanje reda v državi, upoštevanje idej, več vpliva na odločitve oblasti, enakost med ljudmi)

5.5.1. Seznanjenost mladih s političnim sistemom RS in njihova vrednotna usmerjenost

⁵ Spremenljivko sem rekodiral tako, da sem združil odgovore: 5 – »v celoti sem« in 4 – »v glavnem sem« v 3 – sem; 2 – »deloma sem deloma nisem« ter 2 – »v glavnem nisem« in 1 »sploh nisem« v 1 – »nisem«. Prav tako sem rekodiral tudi drugo spremenljivko, ki sem jo obravnaval že pri ugotavljanju vrednot mladih, s pomočjo programskega stavka v programu SPSS. Tako sem dvanajst različnih vrednot, ki so našete pri tej spremenljivki (ekonomska rast, ... enakost med ljudmi; 13 – ne vem, neodločen), rekodiral tako, da sem dobil dve skupini spremenljivk: 1 – materialistične, 2 – postmaterialistične. Delitev sem izvedel na podlagi Ingelheartove (1997: 112) delitve vrednot na materialistične in postmaterialistične.

Politični sistem je eden najpomembnejših podsistemov države, ki v veliki meri vpliva tudi na nacionalno varnostni in obrambni sistem. Zaradi tega je zelo pomembno, da ga državljani razumejo in poznajo njegovo delovanje.

S pomočjo spremenljivk iz raziskave bom raziskal, če morda obstaja povezanost med seznanjenostjo mladih s političnim sistemom in njihovim mnenjem glede tega, kateri je najpomembnejši cilj za Slovenijo.

Navpična stolpca v razpredelnici prikazujeta dve skupini odgovorov anketirancev na vprašanje kateri je za njih najpomembnejši cilj v Sloveniji (njihova vrednotna usmerjenost). V levem stolpcu (materialistične vrednote) so vsi tisti, ki so odgovorili, da je za njih najpomembnejši eden izmed materialističnih ciljev (vrednot), v desnem pa vsi tisti, ki so odgovorili, da jim je najpomembnejši eden izmed postmaterialističnih ciljev. Po vrsticah je možno ugotoviti, kako so mladi seznanjeni s političnim sistemom RS.

Vrednost hi-kvadrat statistike je 2,111, njena signifikanca pa 0,348. To pomeni, da bi bilo tveganje ob sprejetju hipoteze o povezanosti teh dveh spremenljivk 34,8 %, kar pomeni, da močno presega dovoljeno 5 % mejo.

Podatki iz Razpredelnice 5.13, ki prikazuje križanje obeh spremenljivk, prav tako potrjujejo to dejstvo. Razlike med posameznimi odstotkovnimi deleži so zanemarljive.

Največje so razlike med tistimi, ki so odgovorili, da so s političnim sistemom RS seznanjeni, kjer se je 30,4 % mladih odločilo za materialistične in 26,8 % za postmaterialistične vrednote. Seznanjenost mladih s političnim sistemom RS in njihova vrednotna usmerjenost torej nista statistično značilno povezana.

Razpredelnica 5.13: *Povezanost med seznanjenostjo mladih s političnim sistemom RS in njihovo vrednotno usmerjenostjo (v primeru za njih najpomembnejših vrednot).*

		najpomembnejše vrednote		Skupno
		materialistične vrednote	postmaterialistične vrednote	
seznanjenost s političnim sistemom RS	nisem	217 26,8%	158 28,4%	375 27,4%
	deloma sem, deloma nisem	347 42,8%	250 44,9%	597 43,7%
	sem	246 30,4%	149 26,8%	395 28,9%

5.5.2. Seznanjenost mladih s sistemom nacionalne varnosti RS in njihova vrednotna usmerjenost

V tem primeru bom preverjal povezanost med informiranostjo mladih glede sistema nacionalne varnosti Republike Slovenije in njihovo vrednotno usmerjenostjo. Pričakovati je, da bodo tisti, ki jih omenjeno področje bolj zanima (so o njem bolje informirani) bolj naklonjeni tradicionalnim, materialističnim vrednotam.

Tudi tu navpična stolpca v razpredelnici prikazujeta tiste, ki so izbrali za najpomembnejšo eno izmed materialističnih vrednot (levi stolpec), oziroma postmaterialističnih (desni stolpec). Po vrsticah je prikazana seznanjenost anketirancev s sistemom nacionalne varnosti RS.

Vzorec za interpretacijo hi-kvadrat testa je dovolj velik, saj so izpolnjeni vsi pogoji in sicer v tem primeru nobena pričakovana frekvenca ni manjša od 5, minimalna pričakovana frekvenca pa je 103,65.

Vrednost hi-kvadrat statistike je 3,750, njena signifikanca pa je 0,153. To pomeni, da bi bilo tveganje ob sprejetju hipoteze, da obstaja povezanost med spremenljivkama, 15,3 %, kar pa je preveč. Zato moram ugotoviti, da povezave med tema dvema spremenljivkama v tem primeru ni.

Podrobnejša analiza razpredelnice, kjer sta križani obe spremenljivki, nam da rezultate, ki povedo veliko več. Med vsemi, ki so na vprašanji odgovarjali, predstavljajo tisti, ki so seznanjeni s tem področjem in so jim bližje materialistične vrednote 20,6 % delež, tisti, ki so jim bližje postmaterialistične vrednote pa 16,4 %.

Med tistimi, ki z področjem niso seznanjeni se jih je 35,9 % odločilo za materialistične in 38,3 % za postmaterialistične vrednote. Razlika med deležema je sicer zelo majhna in ne kaže na kakšno močno povezanost med obema spremenljivkama, vendar pa na nek način potrjuje mojo tezo. Ti rezultati so torej v okviru pričakovanj, čeprav ne morem govoriti o kakšni statistično značilni razliki.

Razpredelnica 5.14: Povezanost med seznanjenostjo mladih s sistemom nacionalne varnosti RS in njihovo vrednotno usmerjenostjo (v primeru za njih najpomembnejših vrednot).

		najpomembnejše vrednote		Skupno
		materialistične vrednote	postmaterialistične vrednote	
seznanjenost s sistemom nacionalne varnosti RS	nisem	290 35,9%	210 38,3%	500 36,9%
	deloma sem deloma nisem	351 43,5%	249 45,4%	600 44,2%
	sem	166 20,6%	90 16,4%	256 18,9%

5.5.3. Zanimanje mladih za informacije o nacionalnovarnostnem sistemu in njihova vrednotna usmerjenost

V nadaljevanju bom še preveril, ali obstaja povezanost med zanimanjem mladih za informacije o nacionalnovarnostnem sistemu in njihovo vrednotno usmeritvijo.

V ta namen bom uporabil naslednji dve spremenljivki⁶:

1. Prosimo, da si ogledate spodaj našteje cilje in v okenci vpišete, kateri cilj je po vašem mnenju v Sloveniji najbolj pomemben in kateri drugi najbolj pomemben? (ekonomska rast, močna obramba, čisto in urejeno okolje, boj z rastočimi cenami, svoboda govora, trdno gospodarstvo, boj proti kriminalu, humana družba, ohranjanje reda v državi, upoštevanje idej, več vpliva na odločitve oblasti, enakost med ljudmi).
2. Koliko vas zanimajo informacije o vojski in nacionalni varnosti?

V tem primeru bom poizkušal dokazati tezo, da so tisti, ki jih bolj zanima področje vojske in nacionalne varnosti, tudi bolj naklonjeni tradicionalnim, modernističnim vrednotam.

⁶ Zaradi potreb raziskave sem spremenljivko, ki se jo obravnaval že pri ugotavljanju vrednot mladih rekodiral s pomočjo programskega stavka v programu SPSS. Tako sem dvanajst različnih vrednot, ki so našteje pri tej spremenljivki (ekonomska rast,... enakost med ljudmi; 13 – ne vem, neodločen), rekodiral tako, da sem dobil dve skupini spremenljivk: 1 - modernistične, 2 - postmodernistične. Delitev sem izvedel na podlagi Ingelheartove (1997: 112) delitve vrednot na materialistične in postmaterialistične.

Prav tako sem rekodiral tudi drugo spremenljivko, tako, da sem združil odgovore. Dobil sem naslednje štiri kategorije: 1 – to me ne zanima; 2 – to me malo zanima; 3 – to me zanima; 9 – ne vem, o tem nisem razmišljal/a.

Pri analizi prejšnjih spremenljivk sem ugotovil, da med mladimi vlada veliko zanimanje za to področje, vendar pa so o tem področju slabo informirani.

Navpična stolpca v razpredelnici zopet prikazujeta tiste, ki so izbrali za najpomembnejšo vrednoto eno izmed materialistični oziroma postmaterialističnih vrednot. Po vrsticah pa lahko razberemo koliko anketirance zanima področje vojske in nacionalne varnosti.

Vrednost hi-kvadrat statistike je 19,701, signifikanca pa je 0,000, kar pomeni, da lahko z 0 % tveganjem ugotovim, da sta obe spremenljivki statistično značilno povezani. Mladim, ki jih zanimajo informacije o vojski in nacionalni varnosti, so nekoliko bližje materialistične vrednote.

Interpretacija rezultatov Razpredelnice 5.15 nam omogoči še natančnejšo analizo te teze. V skupini, ki je odgovorila, da jih obravnavano področje ne zanima so razlike zopet zelo majhne. Po pričakovanju so v tej skupini nekoliko bolj naklonjeni postmaterialističnim vrednotam, vendar pa je razlika kot že rečeno minimalna (8,9 % : 9,2 %).

Bolj je zanimiva analiza skupine, ki je odgovorila, da jo omenjeno področje zanima. Tu so razlike precej večje, saj se je 62,8 % anketiranih v tej skupini odločilo za materialistične in 51,2 % za postmaterialistične.

Tudi rezultati v razpredelnici potrjujejo mojo tezo, da obstaja povezanost med zanimanjem za informacije o vojski in nacionalni varnosti ter vrednotno usmerjenostjo mladih. Pri mladih, ki se zanimajo za to področje, prevladujejo tradicionalne, materialistično usmerjene vrednote, na katerih temelji sistem vrednot vojaške organizacije. Razlike med materialističnimi in postmaterialističnimi vrednotami med skupinami mladih, ki se različno zanimajo za obravnavano področje sicer niso tako velike, da bi lahko govoril o močni, statistično značilni povezanosti, na podlagi katere bi lahko osnoval neko znanstveno razpravo, vendar pa povsem zadošča za okvire moje naloge in pomoč pri potrjevanju glavne in pomožnih hipotez moje naloge.

Razpredelnica 5.15: Povezanost med zanimanjem mladih za informacije o vojski in nacionalni varnosti in njihovo vrednotno usmerjenostjo (v primeru za njih najpomembnejših vrednot).

		najpomembnejše vrednote		Skupno
		materialistične vrednote	postmaterialistične vrednote	
zanimanje za vojsko in nacionalno varnost	to me ne zanima	70 8,9%	50 9,2%	120 9,0%
	to me malo zanima	223 28,3%	214 39,6%	437 32,9%
	to me zanima	494 62,8%	277 51,2%	771 58,1%

5.5.4. Učni uspeh in zanimanje mladih za informacije o vojski in nacionalni varnosti

Sedaj bom še preveril kakšna je povezanost med ucnim uspehom mladih in njihovim zanimanjem za informacije o vojski in nacionalni varnosti. V tem primeru pričakujem, da se bodo za materialistične vrednote v večji meri odločali tisti s slabšim ucnim uspehom. To temelji na predpostavki (ki morda ni povsem upravičena), da le-ti prihajajo iz socialno bolj ogroženih družin in so jim zato materialistične vrednote pomembnejše.

Za preverjanje prve povezanosti sem uporabil naslednji spremenljivki⁷:

1. Kakšen je bil vaš učni uspeh ob koncu preteklega šolskega leta? (možni so bili odgovori: 1 – nezadosten, 2 – zadosten, 3 – dober, 4 – prav dober, 5 – odličen)
2. Koliko vas zanimajo informacije o vojski in nacionalni varnosti?

Vrednost hi-kvadrat statistike je 11,352, signifikanca pa je 0,023, kar pomeni, da lahko z 2,3 % tveganjem trdim, da povezanost med spremenljivkama obstaja. Da bi to trditev podkrepil s številkami bom interpretiral še rezultate iz Razpredelnice 5.16, ki predstavljajo križanje obeh spremenljivk.

Med vsemi, ki so odgovorili, da jih omenjeno področje zanima jih je največ takih, ki so imeli slabši učni uspeh (nezadosten, zadosten), ti predstavljajo 60,1 % delež. Razlika med

⁷ Prvo spremenljivko sem zaradi potreb raziskave rekodiral, tako da sem združil odgovora nezadosten in zadosten, ter prav dober in odličen, tako sem dobil tri možnosti. Rekodiral sem tudi drugo spremenljivko tako, da sem dobil naslednje štiri kategorije: 1 – to me ne zanima; 2 – to me malo zanima; 3 – to me zanima; 9 – ne vem, o tem nisem razmišljal/a.

njimi in anketiranci z boljšim učnim uspehom (prav dober, odličen) je zelo majhna, le 3 odstotke (57,1 %).

Za primerjavo vzemimo še skupino, ki je odgovorila, da je omenjeno področje ne zanima. Tu je zopet največji delež tistih s slabšim učnim uspehom (13,1 %). Na podlagi teh rezultatov ne morem ugotoviti, da med obravnavanima spremenljivkama obstaja močna povezanost.

Razpredelnica 5.16: *Povezanost med učnim uspehom in zanimanjem mladih za informacije o vojski in nacionalni varnosti.*

		učni uspeh			Skupno
		nezadosten, zadosten	dober	prav dober, odličen	
zanimanje za vojsko in nacionalno varnost	to me ne zanima	42 13,1%	59 8,2%	35 9,3%	136 9,6%
	to me malo zanima	86 26,8%	255 35,6%	127 33,6%	468 33,1%
	to me zanima	193 60,1%	402 56,1%	216 57,1%	811 57,3%

5.5.5. Povezanost učnega uspeha mladih z njihovo vrednotno usmerjenostjo.

Za konec bom preveril še povezanost med učnim uspehom in vrednotno usmerjenostjo mladih. V ta namen sem uporabil naslednji spremenljivki⁸:

1. Kakšen je bil vaš učni uspeh ob koncu preteklega šolskega leta? (možni so bili odgovori: 1 – nezadosten, 2 – zadosten, 3 – dober, 4 – prav dober, 5 – odličen)
2. Prosimo, da si ogledate spodaj našteje cilje in v okenci vpišete, kateri cilj je po vašem mnenju v Sloveniji najbolj pomemben in kateri drugi najbolj pomemben? (ekonomska rast, močna obramba, čisto in urejeno okolje, boj z rastočimi cenami, svoboda govora, trdno gospodarstvo, boj proti kriminalu, humana družba, ohranjanje reda v državi, upoštevanje idej, več vpliva na odločitve oblasti, enakost med ljudmi).

⁸ Zaradi potreb raziskave sem spremenljivko, ki se jo obravnaval že pri ugotavljanju vrednot mladih rekodiral s pomočjo programskega stavka v programu SPSS. Tako sem dvanajst različnih vrednot, ki so našteje pri tej spremenljivki (ekonomska rast,... enakost med ljudmi; 13 – ne vem, neodločen), rekodiral tako, da sem dobil dve skupini spremenljivk: 1 - modernistične, 2 - postmodernistične. Delitev sem izvedel na podlagi Ingelheartove (1997: 112) delitve vrednot na materialistične in postmaterialistične.

Drugo spremenljivko sem zaradi potreb raziskave rekodiral, tako da sem združil odgovora nezadosten in zadosten, ter prav dober in odličen, tako da sem dobil tri možnosti.

Vrednost hi-kvadrat statistike je 2,974, njena signifikanca pa 0,226, torej je tveganje za sprejetje hipoteze o povezanosti spremenljivk preveliko, saj znaša kar 22,6 %. To ugotovitev bom preveril še na podlagi rezultatov iz Razpredelnice 5.17.

Tudi rezultati v Razpredelnici 5.17 ponudijo podobne zaključke. Razlike med materialistično oziroma postmaterialistično usmerjenimi so v skupinah z različnim učnim uspehom zelo majhne. Med tistimi z najboljšim učnim uspehom je nekaj več tistih, ki so jim bližje materialistične vrednote (24 % : 20,6 %). Med tistimi, z dobrim učnim uspehom prav tako rahlo prevladujejo materialistično usmerjeni (48,6 % : 52,9 %), medtem ko je pri tistih z najboljšim učnim uspehom stanje skoraj povsem izenačeno (materialistične – 27,4 %; postmaterialistične – 26,5 %).

Razpredelnica 5.17: *Povezanost med učnim uspehom mladih in njihovo vrednotno usmerjenostjo (primer za njih najpomembnejše vrednote).*

		najpomembnejše vrednote		Skupno
		materialistične vrednote	postmaterialistične vrednote	
učni uspeh	nezadosten, zadosten	195 24,0%	115 20,6%	310 22,6%
	dober	395 48,6%	295 52,9%	690 50,3%
	prav dober, odličen	223 27,4%	148 26,5%	371 27,1%

6. UGOTOVITVE IN ZAKLJUČEK

Zaključno analizo vseh, v teoretičnem in empiričnem delu pridobljenih ugotovitev, bom začel z analizo pomožnih hipotez moje naloge. Njuna potrditev oziroma zavrnitev bo najverjetneje precej lažja kot pri glavni hipotezi.

Najprej sem pod drobnogled vzel prvo pomožno hipotezo, ki se glasi: »Pri mladih so vedno bolj v ospredju postmaterialistične vrednote.« Do teh ugotovitev sem prišel z analizo indikatorjev pod točko 5.3. v empiričnem delu moje naloge. Menim, da je na tem področju slovenska mladina nekje v povprečju (ali celo malo nad njim) svojih vrstnikov v drugih državah, ki so nastale po razpadu »držav Vzhodnega bloka«. Primerjava z državami, kjer so se postmaterialistične vrednote začele zaradi ugodnejših pogojev, ki jih navaja Ingelheart, razvijati že veliko prej, seveda ni smiselna. Večina teh držav ima dolgoletno tradicijo vladavine demokracije ter neprimerno boljše socialne in ekonomske pogoje, ki jih državljani potrebujejo za občutek varnosti in s tem premik na nek nov nivo razmišljanja.

Mladi so v raziskavi odgovarjali kateri je za njih prvi, drugi in najmanj pomemben cilj v Sloveniji. Iz odgovorov na ta vprašanja je razvidno, da je razmerje med materialističnimi in postmaterialističnimi vrednotami (cilji) precej izenačeno. Zelo pomembne se jim še vedno zdijo vrednote povezane z varnostjo države in socialno ter ekonomsko varnostjo.

Tudi analiza dejavnikov, ki naj bi najbolj ogrožali varnost naše države ni prinesla večjih presenečenj. Po pričakovanju se vojaški viri ogrožanja varnosti, ki so najbolj zaznamovali obdobje hladne vojne, umikajo nevojaškim oblikam ogrožanja državne in tudi mednarodne varnosti. Med slednjimi so predvsem v ospredju ogrožanje okolja, nizka rodnost, naravne in tehnološke nesreče.

Nekateri indikatorji torej nakazujejo na to, da lahko potrdim svojo prvo pomožno hipotezo, vendar z določenimi zadržki. Pri mladih so dejansko vedno bolj v ospredju postmaterialistične vrednote, kar se kaže v njihovem odnosu do ciljev, ki so za Slovenijo najpomembnejši in njihovem zaznavanju virov ogrožanja varnosti Slovenije. Na drugi strani ne morem označiti slovensko družbo kot tipično postmaterialistično družbo. Tudi na tem področju se Slovenija nahaja v nekem tranzicijskem obdobju, v katerem pa dobivajo tovrstne vrednote vedno večji vpliv in veljavo, tudi politično ter varnostno in obrambno.

Druga pomožna hipoteza, ki se nanaša na odnos mladih do nacionalnega sistema varnosti, se glasi: »Ta sprememba se odraža tudi pri odnosu do nacionalovarnostnih vprašanj.« S preizkušanjem veljavnosti te hipoteze sem prišel do podatkov o tem, koliko

mlade zanimajo tovrstne teme, kje se s temi temami najpogosteje srečujejo in v kolikšni meri so seznanjeni z vsem kar se nanaša na državo, vojsko ter obrambo in varnost.

Na podlagi rezultatov sem ugotovil, da so mladi s tem področjem slabo seznanjeni. O tovrstnih temah se najpogosteje pogovarjajo s prijatelji, najredkeje pa v šoli. To zadnje dejstvo sem izpostavil že nekajkrat v nalogi. Ponovil bom moje prepričanje, da bi lahko imela šola na tem področju zelo pomembno vlogo, če bi se celoten projekt strokovno pripravil in izvedel v obliki obveznega ali morda izbirnega predmeta. S takim pristopom k reševanju problema, bi se lahko zagotovile razmere, ki bi prepričevale zlorabo takšnega predmeta v politične namene ene ali druge politične opcije.

Mladim bi na ta način lahko posredovali informacije o političnem ter obrambnem in varnostnem sistemu države, na objektivni in njim zanimivi način. Na ta način bi lahko spremenili tudi marsikateri negativni predsodek, ki se pogosto pojavlja v povezavi s temi pojmi. Potrebno je, da se zavedajo, da lahko vsak izmed njih, pa čeprav samo s tem, da gre na volitve, v določeni meri vpliva na svojo usodo in usodo celotne družbe oziroma države.

Zanimivo je, da so mladi v raziskavi, ki sem jo uporabil v svoji nalogi, izrazili veliko zanimanje za tovrstne teme (Razpredelnica 5.2). Na tem mestu se torej zopet sama po sebi ponuja ideja o šolskem predmetu, ki bi pokrival to področje. Če verjamemo tem rezultatom, potem bi lahko bil uspeh tega projekta zagotovljen. Na potezi so sedaj šolski sistem, vlada in vojska kot deli sistema, ki bi jih omenjen problem moral zanimati.

V nadaljevanju sem s pomočjo prej omenjene raziskave ugotovil, da mladi relativno slabo poznajo različna področja, ki so povezana z državo, vojsko, obrambo in varnostjo (Razpredelnica 5.3). Iz rezultatov je razvidno, da so mladi primerno seznanjeni le z vključevanjem Slovenije v Evropsko unijo in zvezo NATO. To dejstvo ne preseneča, saj je bila ta tema zadnjih nekaj let medijsko najbolj izpostavljena. Na podlagi tega lahko sklepam, da bi se mladi morda zanimali tudi za informacije z drugih področji, ki jih je zajela raziskava, če bi jim bile predstavljene na primeren način in vsaj približno tako intenzivno, kot je bilo to v primeru vključevanja naše države v prej omenjeni evropski integraciji.

Naslednje področje, ki je imelo za mojo nalogo zelo velik pomen je obrambnovarnostno vedenje ljudi (v mojem primeru mladih), saj se ravno v njem kaže njihova obrambnovarnostna kultura. Iz raziskave je razvidno, da so mladi dokaj odprti do vprašanj, ki se nanašajo na vključenost žensk in istospolno usmerjenih v vojsko, kar lahko interpretiramo kot visoko stopnjo postmaterialističnih vrednot v njihovem vrednotnem sistemu.

Na drugi strani nam analiza nekaterih indikatorjev, ki prikazujejo vrednotno usmerjenost mladih (viri ogrožanja varnosti v Sloveniji, mnenje glede služenja vojaškega roka itd.) daje nekoliko drugačno sliko, kar je kot sem že zapisal posledica socialnih in ekonomskih pogojev v katerih se nahaja slovenska družba.

Preverjanja veljavnosti glavne hipoteze sem se lotil v zadnjem delu empiričnega dela svoje naloge. Glavna hipoteza se glasi: »Zaradi sprememb v vrednotnem sistemu mladih se spreminja tudi njihov odnos do nacionalnovarnostnih vprašanj.« Pri tem me je predvsem zanimalo, če na ta njihov odnos vpliva njihova materialistična, oziroma postmaterialistična vrednotna usmerjenost. Predvideval sem, da so mladi, ki so se odločili za materialistične vrednote bolj informirani glede nacionalnovarnostnih vprašanj in da jih bolj zanimajo omenjene teme. Ta predpostavka temelji na dejstvu, da so vrednote, ki jih zagovarja obrambnovarnostni sistem bolj tradicionalne in s tem bližje materialističnim vrednotam.

Spremenljivke, ki sem jih uporabil v zadnjem delu empiričnega dela večinoma niso pokazale močnejše povezanosti ob medsebojnem križanju. V primerih, ko se je ta povezanost le pokazala je bila večinoma precej šibka. To dejstvo niti ne preseneča, saj sem ugotovil, da o slovenski družbi ne moremo govoriti kot o tipični postmaterialistično usmerjeni družbi.

V primeru, ko sem preverjal povezanost med vrednotno usmerjenostjo mladih in njihovo seznanjenostjo s posameznimi področji nacionalnovarnostnega sistema, se je pokazalo, da v nekaterih primerih povezanost obstaja, vendar pa je ta povezanost večinoma zelo šibka. Po drugi strani, pa se je v primerih, ko sem preverjal povezanost med vrednotno usmerjenostjo mladih in njihovim zanimanjem za vojsko in nacionalno varnost, pokazala med obema spremenljivkama nekoliko močnejša povezanost.

Razlog za to razliko gre iskati v dejstvu, da seznanjenost mladih z nekim področjem ni neposredno povezana z njihovimi vrednotami, temveč je odvisna od kvalitete in količine informacij, ki jih glede tega področja ponuja okolica (šola, družina, mediji, vrstniki itd.).

Lahko bi trdil, da so v tem primeru mladi v pasivnem položaju, odvisni od zunanjih dejavnikov.

Ravno obratna je situacija, ko govorimo o zanimanju mladih za določeno temo. Že sama definicija pojma (SSKJ, 1994: 1607) opredeljuje zanimanje kot hotenje, željo po tem, da kaj izvemo, da se s čim ukvarjamo. S tem pojem dobiva neke vrste dinamično komponento – posameznik mora pokazati lastno iniciativo in vložiti lasten trud za to, da pride do informacij o nekem področju. Pri tem imajo zelo pomembno vlogo tudi vrednote, saj je logično, da se mladi zanimajo za področja, ki so povezana z njihovo vrednotno usmerjenostjo. Lahko bi morda celo trdil, da v določeni meri vrednote narekujejo njihovo interesno sfero.

Za zaključek bom še zadnjič povzel nekaj ugotovitev do katerih sem prišel v svoji nalogi. Ob upoštevanju dejstva, da se obrambnovarnostna kultura navzven kaže kot obrambnovarnostno vedenje, lahko izpostavim naslednje lastnosti slovenske srednješolske mladine: mlade področje nacionalnovarnostnega sistema zanima, vendar pa so o njem slabo informirani; postmaterialistične vrednote se pri slovenski mladini še niso povsem uveljavile, kar je posledica različnih družbeno-ekonomskih dejavnikov; v empiričnem delu moje naloge se je v nekaterih primerih pokazala povezanost med vrednotno usmerjenostjo mladih in njihovim zanimanjem za vprašanja povezana z nacionalnovarnostnim sistemom.

K zadnji ugotovitvi bi lahko dodal, da bi bila verjetno povezanost med obema spremenljivkama še močnejša, če bi bile pri mladih postmaterialistične vrednote še močnejše izražene. Kljub temu, na podlagi rezultatov raziskave, težko potrdim glavno hipotezo moje naloge o povezanosti med spremembami v vrednotnih sistemih mladih in njihovim odnosom do nacionalnovarnostnih vprašanj.

Na osnovi koncepta obrambnovarnostne kulture, ki sem ga predstavil v teoretičnem delu svoje naloge, lahko izpostavim nekatere značilnosti obrambnovarnostne kulture pri mladih v Sloveniji. Najprej se bom osredotočil na psihološki vidik obravnavanega področja. V teoretičnem delu sem zapisal, da se bodo mladi pri področjih, ki jim niso tako poznana, odločali za neko srednjo vrednost. Ta predpostavka se je kasneje v empiričnem delu potrdila, saj so v mnogih primerih med odgovori prevladovale srednje možnosti (niti, niti, ipd).

Politična usmeritev v obrambnovarnostni kulturi se pri mladih odraža na naslednjih področjih: a) njihovo poznavanje političnega in obrambnovarnostnega sistema države, kar predstavlja kognitivno usmeritev (ponovno lahko poudarim, da so mladi s tem področjem slabo seznanjeni, kar pa bi se dalo spremeniti); b) čustvena in vrednotna usmeritev mladih se odraža v njihovem odnosu do političnega in obrambnovarnostnega sistema in njenega delovanja (pričakoval sem, da bodo mladi bolj kritično ocenjevali to področje, vendar je raziskava denimo pokazala, da v veliki meri podpirajo vrednote na katerih temeljijo oborožene sile; mladi tudi kažejo relativno veliko zanimanje za informacije iz tega področja; itd).

Obrambnovarnostna kultura se torej odraža v obrambnovarnostnem vedenju. Rezultati ankete so pokazali, da ima slovenska mladina dokaj liberalen odnos do vprašanj kot so pravica žensk in istospolno usmerjenih do enakih možnosti pri zaposlitvi v Slovenski vojski (ipd.). Na podlagi tega lahko sklepam, da so pri mladih nekatere postmaterialistične vrednote na zelo visokem mestu.

Zaključki, ki so nastali na podlagi analize raziskave, so si na določenih točkah nasprotujoči. Razlog za to gre morda iskati tudi v dejstvu, da sem v empiričnem delu uporabil indikatorje, ki prvotno niso bili izbrani za potrjevanje tovrstnih hipotez. Kljub temu sem poizkušal v okviru danih možnosti kar najbolje predstaviti obravnavano temo in z njo povezane probleme. Pri tem so se nekatera moja pričakovanja potrdila, spet druga pa so glede na moje izkušnje predstavljale precejšnje presenečenje.

12. LITERATURA

I. KNJIGE:

1. Abrahamson, Paul R. in Ingelheart, Ronald (1995): Value change in global perspective; The University Of Michigan Press, Michigan.
2. Grizold, Anton (1999): Obrambni sistem Republike Slovenije; Ministrstvo za notranje zadeve, Visoka policijsko- varnostna šola, Ljubljana.
3. Grizold, Anton & Prezelj, Iztok (2000): Public opinion and the national security of Slovenia; v Malešič, Marijan (urednik): International security, mass media and public opinion, Ergomas, University of Ljubljana, Faculty of Social Science, Defence Studies Department, Defence Research Centre, Ljubljana, str: 149 – 165.
4. Ingelheart, Ronald (1997): Modernization and Postmodernization - Cultural, economic and political change in 43 societies; Princetone university press, Princetone, New Jersey.
5. Ingelheart, Ronald (1990): Culture shift in advanced industrial societies; Princetone University Press, Princetone, New Jersey.
6. Ivančič – Kralj, Neva (1993): Spremembe življenjskih in vrednostnih orientacij mladih v pogojih družbeno ekonomske krize (diplomska naloga); Univerza v Ljubljani, FDV, Ljubljana.
7. Jelušič, Ljubica (1988): Obrambno-varnostna kultura in družbeno politični sistem SFRJ (magistrsko delo); mentor: redni prof. dr. France Vreg, Univerza Edvarda Kardelja v Ljubljani, FSPN, Ljubljana.
8. Jelušič, Ljubica (1997): Legitimnost sodobnega vojaštva; Knjižna zbirka Teorija in praksa – Fakulteta za družbene vede, Ljubljana.
9. Kotnik - Dvojmoč, Igor (2002): Preoblikovanje oboroženih sil sodobnih evropskih držav; ur.: dr. Niko Toš, Znanstvena knjižnica, FDV, Ljubljana.
10. Leksikon Cankarjeve založbe (1976); Cankarjeva založba, Ljubljana.
11. Malešič, Marjan (2003): Conscription vs. All-Volunteer Forces in Europe; Militär und Sozialwissenschaften Nomos Verlagsgesellschaft, Baden – Baden.
12. Moskos, Charles C. in Whiteclay - Chambers II, John (1993); Oxford university press, Oxford, New York.

13. Slovar slovenskega knjižnega jezika (1994); Slovenska akademija znanosti in umetnosti in Znanstvenoraziskovalni center Slovenske akademije znanosti in umetnosti, Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša, DZS, Ljubljana.
14. Ule, Mirjana (1989): Mladina za modernizacijo slovenske družbe; ur.: Vlasta Vičič, Marksistični center CK ZKS, Ljubljana.
15. Vegič, Vinko (1990): Generacijski vidiki obrambno varnostne problematike – Mladi in obrambno varnostna problematika (Magistrsko delo); Univerza Edvarda Kardelja v Ljubljani, FSNP, Ljubljana.

II. INTERNETNI VIRI:

1. *Internet 1*: www.mszs.si/slo/aktualno/novica.asp?ID=5704 - 20 KB - 23.11.2005 (datum vstopa: 9.12.2005)
2. *Internet 2*: <http://www.mladina.si/tednik/200234/clanek/zlobec34/index.print.html-12> (datum vstopa: 9.12.2005)
3. *Internet 3*: http://www.mors.si/ministrstvo/pravni_akti/2resnv.htm (datum vstopa: 2.11.2004).
4. *Internet 4*: <http://nato.gov.si/slo/slovenija-nato/ogrozanje-varnosti/groznje/> (datum vstopa: 2.11. 2004).
5. *Internet 5*: http://www.mors.si/ministrstvo/pravni_akti/3ured_rezervasv.htm (datum vstopa: 2.11. 2004).
6. *Internet 6*: <http://nato.gov.si/slo/javno-mnenje/nacionalna-varnost.pdf> (datum vstopa: 12.4.2005).
7. *Internet 7*: <http://www.sigov.si/zmar/projekti/sgrs/diskusij/turn.html> (datum vstopa: 3.5.2005).

III. ČLANKI:

1. Ulčar, Miroslav (2001): »Ne ovirati civilnega, pač pa motivirati za vojaško služenje roka« (Pogovor z izr. prof. dr. Ljubico Jelušič, predstojnico katedre za obramboslovje); v Revija Obramba, avgust 2001, letnik 33/ št. 8, Defensor d.o.o., Ljubljana; str. 6-9.

2. Ulčar, Miroslav (ur.) (2000): Hočejo mladi v vojsko – ali nočejo? (Rezultati raziskovalnega projekta »Slovenska mladina in vojaški poklic 2000«); v Revija Obramba, november 2000, letnik 32/ št. 11, Defensor d.o.o., Ljubljana; str. 8-11.

IV. ZAKONI IN DRUGI DRŽAVNO-PRAVNI AKTI:

1. ZvojD-UPB1: Zakon o vojaški dolžnosti (uradno prečiščeno besedilo); v Uradni list RS, št. 86/2002 z dne 11.10.2002.
2. Zobr: Zakon o obrambi; v Uradni list RS, št.82/1994 z dne 30.12.1994.

V. ELEKTRONSKI MEDIJI:

1. Slovar slovenskega knjižnega jezika; Slovenska akademija znanosti in umetnosti in Znanstvenoraziskovalni center Slovenske akademije znanosti in umetnosti, Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša, DZS, Ljubljana (elektronska oblika – osebni računalnik).